

oktober 2024 תשרי תשפ"ה editie 82/2

ALEH עולה

UITGAVE VAN IRGOEN OLEI HOLLAND • בטאון ארגון עולי הולנד

שנה טובה והג שמחה!

Argumenten en Werkzaden
vrij Amsterdam hebben benoemd de
Andreaspenning
voor de kersten aan
Mirjam Bolle-Levie
wegens haar belangrijke inzet
voor participatieduressen.
Amsterdam, 2024

Beth Juliana – hét huis voor Nederlandse ouderen in Israel

Zodra u Beth Juliana binnenkomt krijgt u het gevoel thuis te komen. In het unieke wooncentrum voor ouderen heerst een kalme sfeer en proeft men de Europese cultuur. De 140 zelfstandige bewoners genieten van een geavanceerde gezondheidszorg, tal van culturele activiteiten waaronder concerten, lezingen (Ivriet, Nederlands en Engels), workshops, sport- en bewegingsactiviteiten.

Graag geven wij u meer informatie, ook over de aantrekkelijke financiële voorwaarden, tijdens een oriënterend bezoek.

Hiervoor neemt u contact op met Orly: 09-9704650 | orly@bjh.co.il

בית יוליאנה
Beth Juliana

Beth Juliana - Een klein huis met een groot hart

David Raziël st. 22, Herzliya | Tel: 972-9-9704646
office@beth-juliana.co.il | www.beth-juliana.co.il | Find us on facebook

COLOFON

October 2024 תשרי תשפ"ד
Oktober 82 nummer 2

Oplage: De Aleh wordt digitaal of afgedrukt gelezen in meer dan 1000 huishoudens van leden en belangstellenden en staat tevens op onze website.

Aleh is een uitgave van Irgoen Olei Holland.
Copyright © Irgoen Olei Holland.

REDACTIE

Bart Berman, Rivka Hellendall, Rob Coopman, Ya'akov Almor

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Chris Bonfeel, Herman Braaf, Chaya Brasz, Mirjam Chanina-Tafelkruijer, Naftaly Godesh Tal'or, Betty Kazin, Eldad Kisch z"l, Channa Kistemaker, Marion Levkovits-Bamberger, James Loewenstein, Nathan Lopes Cardozo, Marcel Monnickendam, Harry Polak, Hans Schippers, Ita Vos, Mieke Waterman-Daniels, Corrie Zeidler.

VORMGEVING

Efrat Sraya

DRUKWERK

Hauser Printing

ADVERTENTIE-ADMINISTRATIE

Kantoor IOH | tel: 03-5625611 fax: 03-5625575
ioholland.office@gmail.com; www.ioh.co.il

REDACTIEADRES Aleh

e-mail: Alehioh@gmail.com

fax: 03-5625575

IOH - t.a.v. redactie Aleh

POB 872, 5510801 Kiryat Ono

Bijdragen als e-mail attachment.

Ingezonden stukken in Word formaat (*.doc file).

Foto's als JPG bestand, min. 500 KB.

LIDMAATSCHAP

Het lidmaatschap van de IOH kost in 2024 NIS 275,-.

Tot 1 april betaalde u NIS 250,-.

ABONNEMENTEN

In Nederland € 45,- per jaar.

Buiten het eurogebied \$ 70,- per jaar.

De redactie van Aleh en het hoofdbestuur van Irgoen Olei Holland zijn niet verantwoordelijk voor de inhoud van de advertenties. Anonieme bijdragen en brieven worden niet geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de naam op verzoek geheim gehouden. Plaatsing van een ingezonden brief betekent niet dat de redactie zich met de inhoud verenigt. De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden stukken in te korten, te redigeren of niet te publiceren.

CONTRIBUTIES VAN LEDEN EN DONATIES VAN IEDEREEN ZIJN WELKOM. ONZE BANKGEGEVENS STAAN HIERNAAST

OP DE VOORPAGINA: Mirjam Bolle ontving op 22 september uit handen van ambassadeur Marriet Schuurman de Andreaspennig van de stad Amsterdam.
Zie p. 16. Foto: ©WillyLindwer

INHOUD

- 4 **Van de voorzitter**
- 5 **Van de redactietafel**
- 6 **Uit kantoor geklapt**
- 8 **Het Noodfonds – Verslag en nieuwe oproep**
▶ James Loewenstein
- 10 **Personalia**
- 12 **De kracht van de sjofar** ▶ Nathan Lopes Cardozo
- 14 **Bracha voor de kiwi** ▶ Corrie Zeidler
- 16 **Mirjam Bolle gehuldigd door Amsterdam**
- 17 **Avraham Roet z"l was voor niemand bang**
- 18 **Van de afdelingen** ▶ Tel Aviv
- 20 **Uit de ouderhuizen** ▶ Beth Juliana
- 22 **Jad Davids**
- 23 **Zeeburg, zoals het was** ▶ Channa Kistemaker
- 25 **De tolk J.S. Auerbach** ▶ Mieke Waterman-Daniels
- 27 **De Red Star Line voer Joden naar beter leven** ▶
Hans Schippers
- 31 **Uit de Gemeenschap**
- 31 **Familie Reijnen uit Nachal Oz** ▶ Ya'akov Almor
- 34 **Chrissemeuje** ▶ Betty Kazin
- 36 **Halve eeuw bibliothecaresse in Israël**
▶ Mirjam Chanina-Tafelkruijer
- 38 **Brand en Sjana tova** ▶ Ines en Herman Braaf
- 39 **Oproep van Chris Hoogendoorn**
- 40 **Gesneuvelde soldaten en burgerslachtoffer**
- 43 **Veerkracht online als aandenken!**
- 44 **Boekbesprekingen** ▶ Marcel Monnickendam ▶
Bart Berman ▶ Ya'akov Almor
- 48 **אופטימיות מנצחת - שלמה בובה** < מאת ברט ברמן
- 49 **Columns**
▶ Eldad Kisch z"l ▶ Chaya Brasz ▶ Ya'akov Almor
- 54 **Joods Nieuws uit Nederland** ▶ Harry Polak
- 58 **Nieuws van de SNBN**
- 59 **Dit zijn onze namen in het Hebreeuws**
▶ Naftaly Godesh Tal'or

Bankgegevens Irgoen Olei Holland | Bank Mizrahi
Tefahot | Filiaal 494 - HaHashmonaim, Tel Aviv Rekening
237069 | Swiftcode: MIZBILIT | Ibannummer:
IL66 0204 9400 0000 0237 069

EEN NIEUW HOOFDBESTUUR!

Het is alweer twee maanden geleden dat de Algemene Vergadering per zoom werd gehouden en een nieuw Hoofdbestuur koos. Vervolgens is op 11 september ook het financiële rapport goedgekeurd tijdens een Bijzondere Algemene Vergadering, zodat het Hoofdbestuur zijn taak volledig kan vervullen en aan het werk is gegaan.

Tijdens de AV vond een perfect uitgevoerde, digitale stemming plaats, georganiseerd door David de Leeuw, waarvoor ik hem nogmaals heel hartelijk dank. Dit zijn de gekozen Hoofdbestuurders: Malka Shamir-de Leeuw, Yvonne Ben-Hador, James Loewenstein en Itamar Engelsman vertegenwoordigen de afdelingen en zijn intussen enthousiast begonnen

bijeenkomsten te organiseren. Voor u allen is dat het belangrijkste en mooiste, dat zij voor u kunnen doen, samen met hun persoonlijke contact met u, de leden. Afdeling Haifa heeft dit jaar helaas geen afdelingsbestuur, maar we hopen ook daar een bijeenkomst te organiseren.

De verdere taakverdeling is als volgt:
Marion Levkovits-Bamberger – voorzitter.
James Loewenstein – secretaris, lid HB namens afdeling Jeruzalem.
Gideon vander Sluis – penningmeester, strategische samenwerkingsverbanden, lid HB.
Sef van Ments – lid HB.

Dit is een goed samengesteld Hoofdbestuur en wij zullen heel erg ons best doen, zodat u iets aan ons en de Irgoen Olei Holland zult hebben.

Chaya Brasz, die de afgelopen zes jaar als hoofdredacteur en coördinator samen met de andere redactieleden, een

DE VERSCHIJNINGSDATA VAN ALEH IN 2024

Geplande nummers in het jaar 2024	Wanneer is de laatste dag om kopij in te leveren?	Wanneer verschijnt de nieuwe ALEH?
82/3 Winternummer	1 november	15 december

Adverteren in Aleh doet verkopen!

Advertentietarieven worden op aanvraag verstrekt door het kantoor van de IOH

פרסם ב"עלה" ותגיע לאלפי קוראים!
לקבלת תעריפי פרסום אנא פנה למשרד ארגון עולי הולנד

Advertise in Aleh and reach many thousands of readers!
For advertising rates please apply to the office of Irgoen Olei Holland

prachtige krant van de Aleh heeft weten te maken, liet jammer genoeg weten deze functie neer te leggen. Tot onze vreugde vond zij zelf een opvolger en binnenkort zal Rivka Hellendall haar taak overnemen. Wij danken Chaya voor het intensieve werk dat zij voor de Aleh heeft verricht en wensen Rivka alvast veel succes.

Hopelijk was u allen aanwezig bij de première van de 25ste film van Willy Lindwer, *The Lost City*. Dit evenement kon plaatsvinden dankzij samenwerking met de Nederlandse ambassade, in aanwezigheid van de Ambassadeur, mevr. Marriët H. Schuurman, die namens de Burgemeester van Amsterdam, mevr. Femke Halsema de Gouden Penning van de Stad Amsterdam aanbood aan ons lid Mirjam Bolle. Mirjam maakt een belangrijk deel uit van de film.

Intussen leven wij in ons land nog steeds in een vreselijke toestand van oorlog, grote onzekerheid over de

gegijzelden in Gaza en zoals ik al eerder schreef leven wij nog steeds elke dag mee met velen van ons in de zorgen over onze kinderen en kleinkinderen, die zich als soldaten zo dapper en met enthousiasme en plichtsgevoel inzetten voor de veiligheid van ons land. Het kan niet genoeg gewaardeerd kan worden. Wij leven mee met de vele families die zoveel leed en verlies lijden, waaronder ook enkele van onze eigen leden.

Het is niet te geloven dat wij de feestdagen alweer tegemoet gaan. Ik kan en wil niet anders wensen, hopen en bidden dat er spoedig vrede zal zijn, het levend terugkeren van de gegijzelden, voorspoed en gezondheid. Mogen wij een zoet jaar tegemoet gaan.

Ik wens allen een Sjana Tova, Ketiva VeChatima Tova!

Marion Levkovits-Bamberger

marionvoorzitter@gmail.com

DE ALEH BLIJFT!

Tot onze spijt is Chaya Brasz als hoofdredacteur en gewoon redacteur met ingang van de laatste Algemene Vergadering afgetreden.

Zij heeft meer tijd nodig voor andere dingen en kan dat niet met het vele werk voor de

Aleh combineren. Wij zijn haar dankbaar voor haar bijdrage aan het bestaan van ons blad gedurende de afgelopen zes jaar. Ook zijn we blij dat ze heeft toegezegd nog wel af en toe te zullen schrijven.

Chaya heeft toegezegd dat zij de komende maanden de door haar gevonden en inmiddels ook door redactie en hoofdbestuur goedgekeurde opvolger zal inwerken. Het gaat om Rivka Hellendall, zelf journalist en bedreven tekstschrijver. Zij heeft in Amsterdam aan de UvA gestudeerd en behaalde een MA in English & Jewish Studies. Ze is goed thuis in de Nederlandse Joodse gemeenschap, waarin zij opgroeide. In Israël sinds 2021, vond ze werk in de startup/tech sector (o.a. als content writer) en ze publiceert daarnaast op journalistiek gebied

in het Nieuw Israëlitisch Weekblad en the Times of Israel. Een groot bijkomend voordeel voor ons is dat hiermee ook de gemiddelde leeftijd van de redactie, eindelijk behoorlijk daalt. Wij wensen Rivka een prettige samenwerking en veel succes toe.

De Aleh werd (lay-out en drukker uitgezonderd) tot nu toe gemaakt door vrijwilligers. Chaya adviseerde bij haar aftreden daar nu op basis van haar eigen ervaring een eind aan te maken. Immers, ook onze oproep in de digitaal verschenen Pesach-Aleh leverde niets op. Zowel de redactie als het hoofdbestuur waren het ermee eens, dat een betaalde kracht absoluut noodzakelijk is geworden.

Ons doel is het blad van de Irgoen Olei Holland voort te zetten op het huidige niveau. We roepen de afdelingen en de ouderhuizen op trouw hun verslagen in te leveren. Ook leden en zelfs auteurs van buitenaf nodigen we uit artikelen aan de redactie aan te bieden voor de komende Aleh's. Stuur uw artikelen en uw illustratiemateriaal naar het vertrouwde mailadres: AlehiOH@gmail.com.

Sjana tova!

De Aleh-redactie

AFSCHEID ZONDER SPIJT

De redactie liet het al weten en de leden van de Irgoen Olei Holland die de laatste Algemene Vergadering bijwoonden, waren er zelfs bij; ik was niet meer herkiesbaar, want ik heb na rijp beraad mijn functie bij de Aleh neergelegd. In 2018 ben ik in de

redactie gekozen door de AV van toen. Daarna groeide het als vanzelf en na enige tijd was ik de facto hoofdredacteur en algemeen coördinator, al stond dat niet in de colofon. Ik ben de langer zittende redactieleden in ieder geval dankbaar dat ze voor deze ontwikkeling de ruimte gaven.

Het was niet zo verbazingwekkend, want ik ben – voorafgaand aan mijn studie geschiedenis – tot journalist opgeleid aan de School voor de Journalistiek in Utrecht, destijds de enige in Nederland. Ik schreef en werkte in het verleden meer los dan vast voor diverse kranten en bladen, maar heb van de journalistiek niet mijn carrière gemaakt, omdat ik verder wilde studeren. Daarom kennen de meeste mensen mij als historicus en auteur van academische artikelen en boeken.

Het hoofdredacteurschap van de Aleh was een uitdaging en ik heb het met veel plezier gedaan. Zeker tijdens de covid-crisis en de periode daarna. Toen vorig jaar de oorlog begon veranderde dat veel in ieders leven. Ik werd mij ervan bewust dat ik te vaak eenzaam thuis zat te werken, terwijl er heel veel ander werk was om aan te pakken, waarmee ik mensen enorm kon helpen. Het was en is een heel moeilijke periode en mijn tijd voor de Aleh raakte steeds sneller op. Toen ik er niet meer in slaagde de Aleh te produceren was het voor mij duidelijk, dat ik daar iemand anders voor moest zoeken. Ik wens Rivka Hellendall veel succes toe met deze uitdagende taak, die zo belangrijk is voor de Nederlandse gemeenschap in Israël.

Rest mij iedereen te bedanken, zowel de redactieleden als het hoofdbestuur en alle schrijvende medewerkers van buitenaf voor de vriendelijke en stimulerende omgang. Ik heb geen spijt van de tijd die ik aan de Aleh heb besteed en ook geen spijt dat ik weg ga op het juiste moment. Het is dus geen droevig afscheid maar een tevreden afscheid zonder spijt.

Sjana Tova!

Chaya Brasz

UIT KANTOOR GEKLAPT!

Algemene Vergadering en Verkiezingen

Na uitstel hielden we de Algemene Ledenvergadering (AV) over het jaar 2023 op 29 juli 2024.

Tevergeefs probeerden we tot het laatste moment om een centraal gelegen, makkelijk te bereiken zaal te vinden waar we bij elkaar hadden kunnen komen. Uiteindelijk is besloten dan toch maar 'slechts' per zoom te vergaderen.

Omdat er een nieuw Hoofdbestuur zou worden gekozen verwachtten we redelijk veel belangstellenden voor deze normaal gesproken puur 'zakelijke' vergadering. Ook was te verwachten dat de aanwezigen een anonieme stemming zouden wensen, waaraan de IOH statutair verplicht is te voldoen. Het zoeken naar anonieme

digitale stemmingsmogelijkheden begon en daarmee de geruchten in onze gemeenschap, dat dit niet te verwezenlijken zou zijn.

David de Leeuw zette al zijn kunnen in en presenteerde een stemsysteem in zoom waarmee hij voor een primeur zorgde in de IOH. De stemming tijdens de zoom verliep namelijk uitmuntend!

Voor ieder onderwerp, waarover gestemd werd, verscheen een venster in beeld met een stelling waarop slechts één van drie antwoorden kon worden aangeklikt: eens/oneens/geen mening. De uitslag was anoniem en direct zichtbaar. Hulde aan Saskia en David, die er de nodige

LEVENSTESTAMENT

Er is tegenwoordig geen juridische procedure meer nodig om een zaakwaarnemer te benoemen voor mensen die niet meer in staat zijn belangrijke beslissingen te nemen. U kunt nu, terwijl u daar nog toe in staat bent, bepalen wie uw persoonlijke, medische en financiële zaken regelt vanaf het moment dat u daar niet meer zelf over kunt beslissen.

Dat is de bedoeling van het levenstestament.

Het grote voordeel van die beslissing om dat tijdig te doen is dat u bespaart op de kosten van een juridische procedure later. Bovendien maakt U de keuze van de betreffende persoon die voor u op gaat treden en niet de rechtbank.

Alleen advocaten die een speciale opleiding hebben gevolgd zijn bevoegd een levenstestament op te maken.

Wij hebben die bevoegdheid en capaciteit.

Indien nodig kan het document bij u thuis worden opgemaakt.

Kolbrener & Zafrany Law Firm

esther@zk-adv.co.il

+972 58-7188-536

uren in hebben gestoken om ons zo correct en zo comfortabel mogelijk te laten stemmen!

Hier volgen de uitslagen van de stemming over de kandidaten voor het Hoofdbestuur (zoals aangekondigd op 7 juli 2024):

Stemming 1: Marion Levkovits – Voorzitter IOH

Uitslag: 93% eens – 3% oneens – 3% geen mening.

Stemming 2: Malka Shamir-de Leeuw – afgevaardigde afd. Be'er Sheva/Zuiden

Uitslag: 87% eens – 7% oneens – 6% geen mening.

Stemming 3: James

Loewenstein – afgevaardigde afd. Jeruzalem

Uitslag: 88% eens – 9% oneens – 3% geen mening.

Stemming 4: Yvonne

Ben-Hador – afgevaardigde afd. Netanya/Sharon

Uitslag: 79% eens – 21% oneens – 0% geen mening.

Stemming 5: Itamar Engelsman

– afgevaardigde afd. Tel Aviv
Uitslag: 62% eens – 32% oneens – 6% geen mening.

Stemming 6 betrof drie personen voor twee plaatsen in het HB

Shraga Evers Uitslag: 17%

Sef van Ments Uitslag: 60%

Gideon van der Sluis Uitslag: 23%

Stemming 7: Sef van Ments – onafhankelijk lid HB

Uitslag: 88% eens – 9% oneens – 3% geen mening.

Stemming 8: Gideon van der Sluis – onafhankelijk lid HB

Uitslag: 54% eens – 40% oneens – 6% geen mening.

Marion werd herkozen voor het voorzitterschap, Yvonne, Malka, Itamar en James vertegenwoordigen de vier afdelingen in het HB. Gideon van der Sluis (oud-voorzitter IOH) is onafhankelijk lid in het HB en onafhankelijk lid en ook nieuwkomer Sef van Ments zal het hele team verrijken.

Momenteel wordt er aan de jaarstukken gewerkt om deze in een binnenkort te houden Buitengewone Algemene Vergadering ter goedkeuring aan te bieden.

Ik wens u goede gezondheid en een Gezegend Nieuw Jaar toe.

Sjana Tova!

Chris Bonfeel

HET NOODFONDS

VERSLAG EN NIEUWE OPROEP

Na de afschuwelijke gebeurtenissen rond de Gazastrook op 7 oktober 2023 - 'zwarte Sjabbat' - Simchat Tora, en de daaropvolgende oorlog, beschikt het Hoofdbestuur (HB) van de IOH over een Noodfonds, dat zich ten doel stelt de financiële problemen en daarmee het leed van oorlogs- en terreurslachtoffers met een Nederlandse achtergrond enigszins te verzachten.

Het initiatief werd spontaan door IOH-voorzitter Marion Levkovits genomen, n.a.v. een noodkreet per email, verzonden door een ex-Nederlander, die in kibboets Dorot, 7 km van de Gaza grens, woont. In de mail beschreef deze man hoe hij op de vroege ochtend van de beruchte zwarte Sjabbat in zijn kibboets door de alarmen wegens raketaanvallen en knallen van beschietingen wakker werd. In Kfar Aza, een kibboets vlakbij die grens, vielen op datzelfde moment Hamas terroristen binnen. Zij vermoordden 140 inwoners, plunderden de huizen en staken ze in brand. Eén van de slachtoffers daar, was de schoonzoon van de schrijver van de mail, Nadav Amikam, lid van de 'kitat konanut', de noodwacht van de kibboets. Hij kwam om het leven tijdens de gevechten tegen de overmacht van terroristen. Het huis van Nadav en de dochter van de schrijver, werd zwaar beschadigd en geplunderd, maar zichzelf en haar twee kinderen overleefden het bloedbad. Ze moesten worden geëvacueerd, en kwamen zo, als zovelen, zonder eigen huis, werk en inkomen te zitten.

Het HB is toen meteen tot een inzamelingsactie overgegaan, zowel in Israël alsook in Nederland. We schreven particulieren en instellingen aan. In ongeveer twee maanden kwam het aanzienlijke bedrag van NIS 150.000,- binnen, merendeels afkomstig van IOH leden!

Getroffenen van Nederlandse afkomst werden gesignaleerd en gerapporteerd door de sociale stichtingen Elah en NINI. Ook meldden zij zich rechtstreeks bij het kantoor van de IOH. Een sociaal medewerker van één van beide sociale instellingen interviewde deze aanvragers. Drie HB-leden van de IOH, die in een ad-hoc commissie zitten, gingen daarna over tot acceptatie van de rapportage. We honoreerden zo de erkende aanvragen met een eerste bedrag van NIS 5.000,- (voor iedere aanvrager gelijk). In een later stadium, bij het slinken van de kas, hebben we dat verlaagd tot NIS 4.000,-.

Het merendeel van de door het fonds geholpen personen betrof geëvacueerden afkomstig uit de westelijke Negev (Oteef Aza), aangevuld met een aantal uit de noordelijke grensstreek bij Libanon. Veelal ging het om schrijnende gevallen van mensen die alles verloren hebben, zonder werk zitten, sociale begeleiding en therapeutische behandeling nodig hebben, hoge onderhoudskosten hebben, kleding missen die ze niet mee konden nemen, winterkleding moeten aanschaffen als ze naar koudere delen van het land uitgeweken zijn, en/of extra reiskosten maakten naar verpleeginrichtingen waar gewonde familieleden verblijven, enzovoorts. In incidentele gevallen werden ook anderen, die door de oorlogstoestand financieel in moeilijkheden geraakten, erkend. Hieronder families van soldaten, die extra uitrusting nodig hadden;

gidsen, werkeloos door het wegvallen van toerisme en/of de ontoegankelijkheid van de grensgebieden; en, bijvoorbeeld een bloemenman die zijn waren altijd van de inmiddels ontvolkte westelijke Negev (Oteef Aza) betrokken en nu zonder kwam te zitten.

In al deze behoeften werd slechts gedeeltelijk, laat, of in het geheel niet door de overheid voorzien. Een enkele aanvraag is afgewezen, of vanwege de leeftijd van cliënt verwezen naar het Jad Davids fonds en meestal door dit fonds gehonoreerd.

Momenteel staat er nog een relatief klein bedrag op de rekening, dat wij in eerste instantie voor nieuwe aanvragen willen reserveren. Want het blijkt nog steeds dat niet alle in aanmerking komende getroffen, zich tot het Noodfonds hebben gewend.

Daarnaast realiseren wij ons, dat ook diegenen die wel een eerste uitkering van de IOH hebben ontvangen, nog steeds in uiterst moeilijke omstandigheden verkeren. Mensen

hebben enorme trauma's opgelopen en velen zijn al bijna een jaar geëvacueerd. Om ten minste hun financiële nood nog enigszins te kunnen verzachten, willen wij hen graag aanvullende steun aanbieden. Het is de bedoeling in deze tweede fase de hoogte van de uitkering aan de specifieke financiële nood van de aanvrager aan te passen.

Wij wenden ons opnieuw tot u, in de hoop dat u kunt helpen onze getroffen landgenoten bij te staan! U kunt dit doen via storting op rekening Bank Mizrahi Tefahot - 20; Filiaal 494 - HaHashmonaim, Tel Aviv; Rekening # 237069 (Vanuit het buitenland: Swift: MIZBILIT; Iban: IL66 0204 9400 0000 0237 069) t.n.v. Irgoen Oleh Holland; of per creditcard via een telefoontje naar onze secretaris Chris Bonfeel op tel. nummer: +972-3-562-5611.

Uw bijdrage wordt ten hoogste gewaardeerd!

James Loewenstein
Secretaris HB

Nadav Amikam z"l met zijn nog jonge gezin.

PERSONALIA

GEBOREN

Kleinzoon voor Mirjam Behar
Achterkleindochter voor Dina en Wim Broer
Achterkleindochter voor Harriet en David Eisenmann
Achterkleindochter voor Dini Goldschmidt
Achterkleinzoon voor Froukje en Barend Noot
Vijfde kleinzoon voor Henriette en Baruch Bar Tel
Vijfde achterkleinkind (dochter) voor Jetty Frank-Leverpoll
Tweede kleindochter voor Kathy en Henoch Wajsberg

OVERLEDEN

Mw. Trudi Asscher-Jacobs, Ahuzat Poleg
Dhr. Rami Be'eri, Beth Yitzhak, echtgenoot van
Lea Be'eri-Meyer
Mw. Bathja Bendiks, Haifa
Dhr. David Ben-Praz, Rishon Lezion
Mw. Margot Berlin, Herzliya
Mw. Hanni Keren-van Blankenstein, Kadima
Mw. Froukje (Chava) Bobbe-Natkiel, Jeruzalem
Mw. Racheel Davids, Herzliya
Mw. Chagit van Dijk-Hirschhorn, Jeruzalem
Mw. Zwia Caspi (Hertha Denneboom), Ramat Gan
Mw. Yehudit (Juliette) Emanuels-Daum, Jeruzalem
Dhr. Aryeh Hazon, Haifa
Mw. Aviva Keesing-Moskovits, Jeruzalem
Mw. Rachel Kehrmann-Stuiver, Haifa
Dhr. Eldad Kisch, Ramat Hasharon
Dhr. David Peretz Lavi, zoon van
Marion Levkovits-Bamberger
Anna Camilla Lilienthal, Jeruzalem
Mw. Judith Luurs-Pam, Azrikam, moeder van
Dr. Elisheva Ronen
Mw. Chaya Clara Meir-Landesman, Jeruzalem
Dhr. Shmuel Harry Nihom, Netanya
Dhr. Mosjee Nordheim, Jeruzalem
Mw. Amalia Frederika (Malka) Okev-de Leeuw, Netanya
Mw. Hanneke Mossel-Bobbe, Amsterdam, zuster van
Shlomo Bobbe
Dhr. Chaim Roded, Beth HaShita
Dhr. Avraham Roet, Zurich/Ramat Gan
Rav Samuel M. Serlui, Jeruzalem
Dhr. Micha van Son, Zichron Ya'acov/Jeruzalem
Dhr. Victor Trevor, Ra'anana

שירות פסיכו-סוציאלי
לניצולי שואה
ובני משפחה מטפלים

הפגת בדידות

טיפול
ריגשי- תמיכתי

תכנון רפואי מקדים**

ייעוץ וליווי
לבני משפחה מטפלים

הנחיית קבוצות
סדנאות והרצאות

מיצוי זכויות
ושירותים

השירותים לניצולי שואה
ללא עלות

**לא כולל שירות תכנון רפואי מקדים

הטיפול ניתן באמצעות ביקורי בית
ובקשר טלפוני וזום

משרד 09-9794146
Galit@nini.org.il

לפניות
עו"ס דנה איוניר קליצקי
054-4300649
Dana@nini.org.il

Mw. Sylvia van der Velde-Duis, Herzlia
Dhr. Eljakim Wajsborg, Jeruzalem
Mw. Nettie (Shosja) Waterman-Min, Bergen NL, zuster van
Mieke Waterman-Daniels
Mw. Tamar Zeldenrust-Lurie, Ramat Gan

יהי זכרם ברוך

VERMOORD

(Nova festival 7/10/2023)

Oriya Littman Ricardo

יהי זכרם ברוך

GEVALLEN

Majoor (Rav Seren) (res.) Yitzhar Hofman, 36, uit Ashchar

Onderofficier (Nagad) (res.) Yuval Nir, Kfar Etzion

echtgenoot van Ayala Nir, zoon van Amos en Letzi Nir

Kapitein (Seren) Ro'i Beit Ya'akov

kleinzoon van Selly van Spiegel, achterkleinzoon van Sem en
Leni van Spiegel

Kapitein (Seren) Ro'i Miller

kleinzoon van Mieke Waterman-Daniels

יהי זכרם ברוך

DOCOSTORY LTD

Uw verhaal is een BOEK WAARD

Wij zijn gespecialiseerd in het **documenteren**
en **schrijven** van **biografieën**, **in het Ivrít**,
Nederlands en Engels. Laat uw levensverhaal
vereeuwigen door een professioneel team.

Miriam Dubi Gazan, geschiedschrijver

TEL: 972-9-741 94 71 • FAX: 972-9-746 48 67

MOBIEL: 054-7400068

miriamdubi@bezeqint.net • www.docostory.com

door rabbijn
Nathan Lopes
Cardozo

DE ADEMBENEMENDE KRACHT VAN DE SJOFAR

Op Rosj Hasjana gebeurt er iets zeer eigenaardigs. We brengen uren in ons Beth Knesset door met het verkondigen van Gods majesteit, met behulp van poëtische en unieke teflot. Wij noemen Hem de ultieme Koning en Gangmaker van de wereld. Wij vragen Hem om Zijn relatie met ons te bekrachtigen en te versterken en Zijn almacht aan ons te tonen.

Maar toch is het uiteindelijke gebed van deze dag een geluid dat geen woorden in zich draagt en dat voor deze dag volgens de Tora de enige opdracht is: het blazen van de sjofar.

Wat zit er in een klank, dat woorden niet kunnen uitdrukken? En waarom horen we dit geluid slechts één keer per jaar, op Rosj Hasjana, wanneer we de schepping in herinnering brengen en tevens het radicale nieuwe begin van ons leven; als we berouw hebben, een nieuw bladzijde openslaan en onszelf herscheppen?

Het blazen op de sjofar bewijst dat we onszelf kunnen overtreffen. Op eigen kracht, met alleen onze stembanden, zijn we niet in staat dit geluid te voort te brengen: een angstaanjagende, ontzagwekkende, doordringende resonantie. We kunnen schreeuwen, huilen en jammeren, maar niets meer dan dat. Ons bereik is beperkt. Op onszelf alleen kunnen we geen enkel geluid voortbrengen dat in de buurt komt van het indringende en alles

doorgrondende hemelse geluid van de sjofar. Dit is een geluid dat kan veroorzaken dat we beginnen te beven, onszelf weer oppakken en onszelf omvormen tot nieuwe mensen en nieuwe Joden.

Zelfs de liturgische solo van een chazan of de aria van een operazanger kan ons niet zo raken als de trillingen van de sjofar. De sjofar voert ons naar plaatsen die onbereikbaar zijn voor het menselijke woord. Een geluid dat muren en andere obstakels negeert en gewoon doorgaat, lang nadat het menselijke geluid tot een einde is gekomen.

De sjofar en de menselijke stem zijn totaal verschillend van elkaar. Als een mes snijdt de sjofar onze harten open – net zoals toen de Bne Yisrael het originele sjofargeluid op de Sinaï te horen kregen, voordat God de Tora aan hen introduceerde. Ook dat was een cruciaal moment dat alle voorgaande ervaringen te boven ging.

Geen enkele menselijke stem kan zo'n krachtige resonantie voortbrengen. De enige manier om dit tot stand te brengen is door een niet al te sterke ademstoot in een klein gaatje aan het ene uiteinde van de sjofar te blazen, dat zich aan het andere uiteinde verbreedt tot een grotere opening. Dit produceert een geluid van overweldigende kracht. Het doorsnijdt de hemel.

Plotseling kunnen we onbereikbare hoogten bereiken, terwijl we nederig genoeg zijn om toe te geven dat we het niet alleen kunnen en dat we hulp nodig hebben.

Maar wij zijn het die deze hulp moeten activeren. De sjofar blaast niet uit zichzelf. Het instrument heeft een menselijke adem nodig – onze deelname en onze inspanning – voordat het bergen kan verzetten.

Of de sjofar wel of niet zal blazen, hangt van ons af, maar of we ons eigen potentieel kunnen bereiken is afhankelijk van de sjofar. Onze nederigheid, gecombineerd met ons vermogen om boven onszelf uit te stijgen, maakt het uitzonderlijk.

Dit is onze grote uitdaging. Zullen we zelfgenoegzaam en stagnerend blijven, de sjofar in de kast laten liggen en nooit verder dan onszelf durven gaan? Of zullen we het lef hebben om op de sjofar te blazen en iets meer te produceren dat ons en de wereld vooruit zal helpen?

Deze vraag is niet minder cruciaal in relatie tot de toekomst van het Jodendom. Zullen we het Jodendom laten zoals het is, alsof er helemaal niets is gebeurd in de moderne Joodse geschiedenis? Alsof de staat Israël geen radicale verandering in de toestand van het Joodse volk heeft teweeggebracht? Alsof onze geestelijke en morele toestand in de moderne tijd niet met enorme uitdagingen te maken heeft gehad? Of zullen we wakker worden en de grootse religieuze en morele fundamenteën van het Jodendom gebruiken om het voortdurend nieuw leven in te blazen en het ertoe aan te zetten zichzelf te overtreffen

en nieuwe horizons te openen? Zullen we gewoon de mitswot en geboden naleven, of zullen we erdoor getransformeerd worden en ze ervaren als nooit tevoren?

Op Rosj Hasjana, wanneer we ons de grootsheid van God en de schepping herinneren, daagt de sjofar ons uit om verder te durven gaan en onszelf en het Jodendom opnieuw te creëren. Als we op dit cruciale uur niet op de uitdaging ingaan, zal het geluid wegvallen en uitsterven voordat het zijn bestemming bereikt.

Maar de sjofar heeft alle mogelijkheden van de toekomst in zich en als we hem op de juiste manier blazen, zal hij ons naar een nieuw gebied van oneindige mogelijkheden brengen, waardoor het Jodendom tot een ervaring zal komen als nooit tevoren en onze levens zal verrijken op manieren die we ons niet eens kunnen voorstellen! O zeker, het zal zwaar werk zijn, met ups en downs, maar de beloning zal oneindig zijn.

Tizku leshanim rabot!

Rabbin Nathan Lopes Cardozo

EEN BRACHA VOOR DE KIWI MET TIKVA VOOR DE GEGIJZELDEN

door rabbijn
Corrie Zeidler

In de loop der eeuwen is een traditie ontstaan om tijdens de kiddoesj van de avond van Rosj Hasjana een speciale seder te houden die Simana Tava, 'goede tekenen', wordt genoemd. We eten dan vruchten en groenten, begeleid door zegeningen voor het nieuwe jaar.

De meest bekende is de appel in honing, maar er zijn er nog veel meer. In deze seder Rosj Hasjana heb ik er zes gekozen, vier vruchten en twee groenten, elk met een eigen bracha, gebaseerd op de Hebreeuwse naam van de vrucht of de groente. Alle brachot hebben te maken met goede wensen voor het nieuwe jaar. Als het een vrucht is die voor het eerst weer gegeten wordt, is het gebruikelijk om *sjehechejanoe* toe te voegen.

Wat betreft de volgorde van de kiddoesj, wijn – handen wassen – brood en daarna het eten, wil ik hier een andere volgorde voorstellen. Immers, als er al *hamotsie* is gezegd, de bracha over de challa, dan hoeven we geen brachot meer te zeggen over de andere speciale vruchten.

Daarom beginnen we met de bracha over de wijn, daarna volgen de verschillende vruchten en groenten met hun bracha, en pas daarna volgen handen wassen en *hamotsie*. Ieder staat het natuurlijk vrij om de volgorde te veranderen als dat beter past in zijn of haar idee. Verder kan ieder natuurlijk ook de eigen creativiteit gebruiken om nog vruchten en groenten toe te voegen met een nieuwe bracha die erbij past. Wellicht leuk om dat ook met anderen te delen.

SEDER ROSJ HASJANA

Bracha over de appel met honing:

Moge het Uw wil zijn, onze God en de God van onze voorouders, dat U voor ons het nieuwe jaar goed en zoet doet zijn, van het begin van het jaar tot het einde van het jaar.

Geprezen bent U, Eeuwige onze God, Koning van tijd en ruimte, Schepper van de vrucht van de boom.

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵינוּ וְאֲבוֹתֵינוּ וְאֲמוֹתֵינוּ שֶׁתַּחַדְדֶשׁ עָלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה וְתוֹקֶה מְרַאשֵׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית הַשָּׁנָה בְּרַחֵם אֲתָהּ יי אֱלֹהֵינוּ סֶלָה הָעוֹלָם בּוֹרָא פְּרִי הָעֵץ

Bracha over de granaatappel:

Moge het Uw wil zijn, onze God en de God van onze voorouders, dat we vol goede daden zullen zijn als de granaatappel.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ואמותנו שנהיה מלאי מעשים טובים כרימון

Bracha over de dadel:

Moge het Uw wil zijn, onze God en de God van onze voorouders, dat onze vijanden en degenen die ons haten en allen die ons kwaad willen doen zullen ophouden te bestaan.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ואמותנו שישמחו אויבינו ושונאינו וכל מבקשי רעתנו.

Bracha over de rozijn:

Moge het Uw wil zijn, onze God en de God van onze voorouders, dat onze zorgen minder zullen worden en geheel zullen verdwijnen.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ואמותנו שיצטלקו צרותינו ויעלמו כלא הי

Bracha over de wortel:

Moge het Uw wil zijn, onze God en de God van onze voorouders, dat U het slechte oordeel over ons zult verscheuren en onze goede daden voor U worden gelezen.

Geprezen bent U, Eeuwige onze God, Koning van tijd en ruimte, Schepper van de vrucht van de grond.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ואמותנו שתקרע רוע גזר דיננו, ויקרא לפניך זכויותינו
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם בורא פרי האדמה

Bracha over de bietjes:

Moge het Uw wil zijn, onze God en de God van onze voorouders, dat onze vijanden en degenen die ons haten en ons kwaad willen doen weg zullen gaan.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ואמותנו שישתלקו אויבינו ושונאינו וכל מבקשי רעתנו

Persoonlijk wil ik dit jaar nog een bracha toevoegen, en wel over de kiwi:

Bracha over de kiwi:

Moge het Uw wil zijn, onze God en de God van onze voorouders, dat onze hoop op de spoedige terugkeer van de gegijzelden en op een betere toekomst niet verloren zal gaan, op Uw hulp hoop ik, Eeuwige.

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו ואמותנו
שלא תאבד תקותינו לשיבת החטופים במהרה ולעתיד
טוב יותר - לישועתך קייתי ה'.
אמן, כן יהי רצון

Ik wil jullie allen Sjana tova oemetoeka toewensen, een jaar van hoop en licht, een jaar van groei en saamhorigheid. Laat het jaar met haar vervloekingen ten einde komen en een jaar van zegeningen beginnen.

Rabbijn Corrie Zeidler

MIRJAM BOLLE-LEVIE GEHULDIGD DOOR DE STAD AMSTERDAM

Op 22 september was het dan eindelijk zover; we konden elkaar weer eens lieflijk zien en ontmoeten. Dat gebeurde ondanks de dreiging van de Hezbollah raketten. Op zich was dit al een bijzonder gebeuren na een lange periode van zoom-ontmoetingen.

Alle leden van de Irgoen Olei Holland en andere bekenden en belangstellenden waren uitgenodigd voor de eerste vertoning in Israël van de nieuwe film van Willy Lindwer en Guus Luijters, *De Verdwenen Stad*, over de rol van de Amsterdamse tram bij de deportatie van de Joden. De film was, als altijd bij de producties van Willy Lindwer, indringend. De schoonheid van de stad was vanuit een rijdende oude tram vastgelegd als schril contrast met de vreselijke gebeurtenissen die daar hebben plaatsgevonden.

Weinig mensen wisten dat na de presentatie een bijzondere gebeurtenis zou volgen. Mirjam Bolle-Levie

(107) zat tussen het publiek en zag zichzelf spreken in de film. Ze is de enige ter wereld, die Amsterdam tijdens de Duitse bezetting nog bewust als jonge volwassene heeft meegemaakt. Na de filmvertoning zag ze – en alle aanwezigen met haar – via het zelfde scherm de burgemeester van Amsterdam, Femke Halsema, die haar vol eerbetoon en bewondering toesprak over het feit dat zij nooit was opgehouden te vertellen over de gebeurtenissen tijdens de Sjoa. Halsema wees op de belangrijke educatieve rol, die Mirjam vervulde en nog steeds vervult. Daarom kreeg zij als erkenning de Andreaspending van de Stad Amsterdam uitgereikt door de Nederlandse ambassadeur Marriët Schuurman, die niet naliet ook een aantal waardevolle woorden uit te spreken aan het adres van Mirjam. De penning wordt uitgereikt aan personen die prestaties met een landelijke uitstraling hebben verricht op het gebied van sport, wetenschap, journalistiek, kunst, politiek, economie, media, onderwijs of musea.

Mirjam was al meerderjarig tijdens de oorlog en werkte als secretaresse van voorzitter prof. David Cohen bij de Joodse Raad, wat haar en de van haar afhankelijke gezinsleden een 'Sperre' opleverde. Zolang ze daar werkte waren zij vrijgesteld van deportatie. Dat hield stand tot enkele maanden voordat de Joodse Raad in september 1943 werd opgeheven en Nederland 'Judenrein' verklaard. De verdere geschiedenis van Mirjam is al vaak beschreven onder andere omdat zij via deportatie naar Bergen-Belsen een plaatsje kreeg op het Uitwisselingstransport naar het Britse Mandaatgebied Palestina. Ze kwam zo nog vóór het einde van de oorlog, in juli 1944, in Palestina aan en trad kort daarop in het huwelijk met haar verloofde Menachem Bolle. Hij was kort voor de Duitse bezetting vanuit Amsterdam op Alia gegaan in de overtuiging dat zij snel zou kunnen volgen. De bezetting kwam er tussen.

Mirjam Bolle reageerde zeer ontroerd op de Amsterdamse prijsuitreiking. "Ik ben hier erg van onder de indruk. Ik ben me er niet van bewust dat ik zoveel heb gedaan voor de Holocausteducatie."

Chaya Brasz

©WillyLindwer

AVRAHAM ROET WAS VOOR NIEMAND BANG, MAAR WIST OOK WAT HET HOOGST HAALBARE WAS

Ons IOH-lid Avraham Roet is op 18 september op 96-jarige leeftijd in Zürich overleden. Het past bij hem dat hij ook deze laatste fase zelf in de hand wilde houden. Zo kennen we hem: eigengereid, autoritair met een dringende behoefte alles zelf te bepalen. Maar ook, briljant, vol humor en stimulerende energie.

Als overlevende van de Sjoa en succesvol zakenman was Roet bezeten van het onrecht dat de Joden was aangedaan, ook in financiële zin. Toen dit op zijn pad kwam vond hij de Stichting HONI, die de IOH in het leven had geroepen om de Dolmangelden te verdelen, onvoldoende. Hij dwong de gemeenschap zich te bundelen in de SPI (Stichting Platform Israël) om onder zijn leiding het onderste uit de kan te halen. Dat werd zijn persoonlijke strijd, een absolute missie, waarover hij ook lang de absolute heerser bleef. Niet iedereen was het met alles eens, maar hij was in ons aller belang wel een geduchte onderhandelaar en maakte voor het uitoefenen van druk gebruik van een groter netwerk aan contacten (o.a. het World Jewish Congress) dan men in Nederland gewend was.

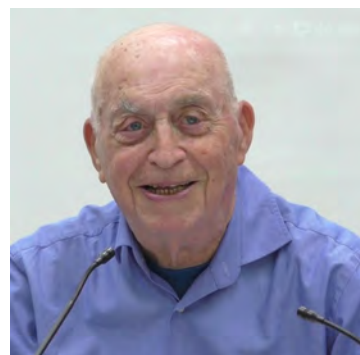
Zonder Roet waren we met de Marorgelden niet zo ver gekomen en zeker niet voor onze eigen gemeenschap hier. Wij hebben in Israël een flink deel (26%) van de Collectieve Marorgelden gekregen. Tussen 1997 en 2003 werkte ik met hem samen. Dat hij mij verzocht een demografisch rapport te schrijven om zijn eisen te ondersteunen, vond ik een eer. Het was een van zijn briljante zetten en het was leuk: we lachten in die tijd heel wat af.

Ronny Naftaniel, destijds namens het CJO (Centraal Joods Overleg), erkende gelukkig, dat Avraham Roet ook in Nederland wilde meepraten over geroofd Joods bezit: "We streden vanaf dat moment samen bij banken, overheid en beurs om financiële compensatie. Hij wilde eruit halen wat erin zat en zette altijd hoog in."

Ze kwamen van te voren overeen, dat ze meer dan 400 miljoen compensatie zouden vragen van de overheid. Met het tegenvoorstel van de toenmalige minister van Financiën, Gerrit Zalm (nl. 400 miljoen), stemde Roet – enigszins verbluft – meteen toe en daarmee was het klaar. Mr. Henry Troostwijk, destijds lid van de Raad

Avraham Roet vorig jaar in Nederland met voorm. staatssecretaris voor Cultuur en Media dr. Gunay Uslu (links) en Mr. Henry Troostwijk (rechts)

van State, die Roet ontmoette in het bestuur van de SAMO (Marorgelden Overheid) zei over hem: "Hij was voor niemand bang, of het nu Kamerleden, ministers of advocaten waren, maar Avraham was ook een realist en wist wat het hoogst haalbare was."

Op het dakterras van zijn huis in Ramat Gan ontving Avraham menig hoog bezoek. Ronny Naftaniel: "Hij werd als grap vaak Avraham Roof genoemd." (roof=dak in het Engels). Iemand anders, die zijn naam niet wilde

uitspreken, noemde hem: "De man die zichzelf steeds in het eten gooit." (naar het gezegde: roet in het eten gooien). Niet iedereen was het met de hele gang van zaken eens, sommige mensen waren het zelfs heel erg met hem oneens, maar niemand kan ontkennen dat zijn verdienste voor onze gemeenschap uitzonderlijk groot is geweest.

יהי זיכרו ברוך

Chaya Brasz

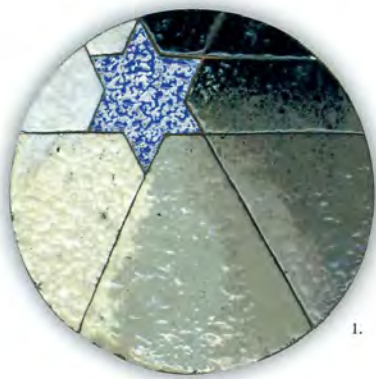

TEL AVIV ► OPNIEUW VAN START!

Na een stilte van heel wat jaren vond in Sarona Tel Aviv een bijeenkomst plaats voor leden van de herrezen afdeling Tel Aviv. We zijn opnieuw van start gegaan en hebben een afgevaardigde in het Hoofdbestuur! De afdeling kwam bij elkaar voor een 'Koffie en Koek-bijeenkomst' bij café Biga op kosten van de IOH. Onze landelijke voorzitter Marion Levkovits was speciaal uit Jeruzalem gekomen en zij en Itamar Engelsman, de vertegenwoordiger van de afdeling maakten kennis met dertien aanwezige leden. Max van Dam was gevraagd om te vertellen over de geschiedenis van het Tushinsky theater. Dat heeft hij gedaan en als u dit leest was er ook al een bijeenkomst in het Agam museum in Rishon, waarover in een volgende Aleh meer.

Chris Bonfeel

1.

LEVIE ENAMELS

Mosselbank 8 | 2317 MD Leiden
 NL54 INGB 0004 7678 59

T +31 (0)71 521 11 65 | M +31 (0)6 13 37 95 62
 E levie.leo@gmail.com
 I www.leolevie.nl

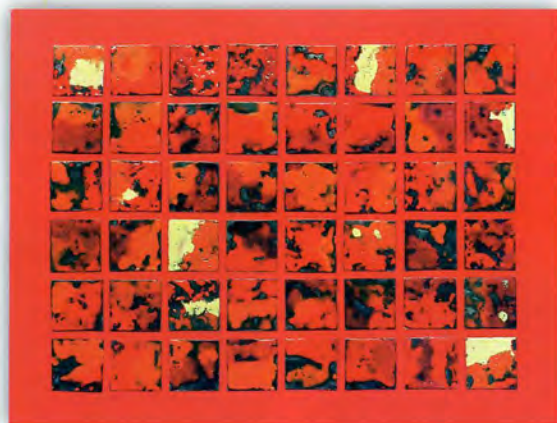
LEO LEVIE

Leo Levie is geboren (1947) en getogen Rotterdammer. Hij deed zijn schoolopleiding (hbs-a) in de Maasstad en volgde hierna de Hogere Hotelschool in Scheveningen. Daarna was hij werkzaam bij verschillende bedrijven als commercieel medewerker. Hij verhuisde in 1975 naar Leiden en werd Rekenplichtige bij het Rijksmuseum voor Volkenkunde, waar hij in totaal dertien jaar werkte. Ook was hij een aantal jaren werkzaam bij de Faculteit Sociale Wetenschappen van de Universiteit Leiden. Van 1996 tot 2009 werkte hij fulltime als secretaris van de Joodse Gemeente Leiden, waar hij in 1978 als vrijwilliger begon. Van 1983 tot 2019 was hij coördinator van het Joods Studiecentrum in Leiden. Voorts is hij als bestuurder actief in een aantal Joodse instellingen. Voor zijn vele vrijwilligerswerk werd hij in 2003 koninklijk onderscheiden en benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Naassau.

De belangstelling voor de emailleerkunst is ontstaan tijdens arbeidstherapie. Hij kocht al begin jaren zeventig een emailleeroven en ontwikkelde zich als autodidact. Hij emailleert zowel nat als droog en ook zowel figuratief als non-figuratief.

LEVIE ENAMELS

QUALITY HANDMADE ENAMELS & CERAMICS

8.

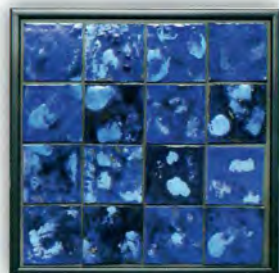
BY LEO LEVIE

2.

6.

7.

12.

13-15.

בית יוליאנה
Beth Juliana

In de vroege zomer hebben we heel wat uitjes gehad met de bewoners.

Niets gaat boven het lekker samen er tussenuit knijpen. Voor de een komt er wat meer bij kijken dan voor de ander maar dat let ons niet. In de maand juni zijn we in drie groepen weg geweest met de bewoners van de verzorgingsafdeling en van de verpleegafdeling.

Dganit Gross-Beker, onze ergotherapeut, samen met haar collega's Dorit Krispel en Yvonne Stephens regelen het allemaal tip top en krijgen het elke keer weer voor elkaar, er een groot succes van te maken. Het begint bij het zoeken van een geschikte locatie; de plaats van bestemming mag niet te ver rijden zijn en moet uiteraard toegankelijk zijn voor bewoners in een rolstoel of met een rollator.

Deze keer was er gekozen voor het park van Herzlia. Een mooi park om te wandelen en dicht bij het winkelcentrum 'Zeven Sterren,' zodat we daar konden afkoelen onder genot van een lekker kopje koffie. Voor elke bewoner van de verpleegafdeling gaat er een begeleider mee. De meeste bewoners zitten in een rolstoel, zodat afstanden geen belemmering zijn. De begeleiders zijn niet alleen van ons team, maar ook vrijwilligers en familieleden die van de gelegenheid gebruik maken om te genieten van een dagje samen uit. Voor ieder uitstapje zijn vier rolstoelbussen nodig, waar in iedere bus vier rolstoelen kunnen om alle bewoners veilig en comfortabel te vervoeren. Het is een hele operatie waar veel voorbereidend werk in zit, maar als het moment daar is loopt alles letterlijk en figuurlijk op rolletjes en geen enkele bewoner merkt, hoeveel

werk er aan vooraf is gegaan. Ervaring baart daadwerkelijk kunst.

De afgelopen maanden werd Beth Juliana geleid door een interim-directeur, benoemd door het bestuur. Iris Friedman-Sade, die al succes had geboekt in haar functie als marketing & salesmanager kreeg deze taak. Geen gemakkelijke taak maar met een goed team en prettig samenwerken kom je al een heel eind. Eind mei zou het bestuur een vaste directeur benoemen. Er waren heel wat gegadigden die interesse toonden voor deze functie, en na een intensief proces heeft het bestuur eind mei besloten dat Iris de geschikte persoon is. Vanaf 1 juni is zij dus de nieuwe directeur van Beth Juliana.

Nu is het aan Iris en ons team om plannen te verwerkelijken die de toekomst van Beth Juliana zullen waarborgen. Deze plannen gaan we delen met de bewoners en afhankelijk van hun prioriteit, worden ze waar gemaakt. Ik ben ervan

overtuigd dat we op de goede weg zijn en dat we als sterk team een mooie toekomst tegemoet gaan. Ik wens Iris dan ook heel veel succes toe.

In de eerste vijf maanden van 2024 mochten we vijftien nieuwe bewoners verwelkomen in Beth Juliana, waarvan acht zelfstandige bewoners in woningen. In de maand juni verwachten we nog drie nieuwe zelfstandige bewoners, en als dit artikel is afgedrukt zullen er wellicht nog meer nieuwe bewoners bij zijn gekomen. Dit zijn de vruchten van de inzet en professionele kennis van Iris, en nu zij de directeur is, kunnen we Orly Stein verwelkomen die is aangenomen voor de functie van verkoopmanager. Iris zal haar assisteren met het aanbrengen van nieuwe bewoners.

Buiten Orly heb ik er de afgelopen twee maanden nog drie nieuwe collega's bij gekregen; Shachar Krupkin is ons nieuwe hoofd van de sociale dienstverlening, Linda Leybovitz is onze inkoopster en projectmanager en onze laatste aanwinst in het team is onze financieel manager Benjamin Nathan. Ook mijn nieuwe collega's wens ik heel veel succes en een vruchtbare en prettige samenwerking.

Ita Vos-Benizri

U WILT IEMAND EREN OF EEN CADEAU GEVEN?

En tevens Jad Davids
steunen om anderen
te helpen?

Elke andere donatie is
natuurlijk ook altijd welkom
(vrij van belasting)

Bank Leumi: 10
Snief Raanana: 828
Rekening nummer:
6290046

Schenk dan een mooie oorkonde!

elk bedrag vanaf 100 ₪
is welkom

een "zilveren" oorkonde vanaf 500 ₪
een "gouden" oorkonde vanaf 1000 ₪

Neem contact op met:
Davidsfonds60@gmail.com

*Voor oorkonden van Jad
Davids kunt u zich wenden tot:
054-4333105, Bij geen gehoor
graag een bericht achterlaten.*

*Bankrekening Jad Davids: 215200/95, Bank
Leumi Ra'anana, snief 942,
graag met vermelding van naam en adres
(voor de kwitantie).*

ZEEBURG ZOALS HET WAS – EEN UNIEKE FOTO

Door Channa Kistemaker

Tijdens de eerste lockdown in de Coronapandemie raakte ik verzeild op de oude Joodse begraafplaats Zeeburg. Met tweeëneenhalve meter tussen ons in maakte ik daar kennis met de vrijwilligers van de Stichting Eerherstel Joodse Begraafplaats Zeeburg, die daar de strijd hadden aangebonden met een oceaan van bramen, waardoor bijkans het hele terrein verzwolgen was.

Ik bood aan hen te helpen bij het ontcijferen van de Hebreeuwse grafschriften op de zerken die bij hun arbeid aan het licht kwamen. Zo kwam het dat ik vrijwilliger werd bij Het Stenen Archief en me ook verder als onderzoeker van het *Beit Hachajem Zeeburg* ontwikkelde.

Mijn behoefte aan overzicht bracht me ertoe om een soort plattegrond te reconstrueren van het meeste zuidelijke veld, waarop ik zichtbaar kon maken wie daar begraven lagen en waar precies. Daarbij kon ik voortbouwen op het pionierswerk van Bart Voorzanger, die al belangrijke stappen in die richting had gemaakt, toen het terrein nog grotendeels onbegaanbaar was. Ook werd ik geholpen door indexen die anderen hadden gemaakt op bronnen in het Stadsarchief Amsterdam, waar de administratie van de NIHS – zij het zeer onvolledig – bewaard wordt. Ik ontwikkelde een manier om deze bronnen en andere als het ware "over elkaar heen te leggen" in een raster, dat ik invulde met de namen van de mensen die er begraven liggen. Daarbij krijgt ieder graf een code, waaruit het grafveld, de rij en het grafnummer af te lezen vallen: op v4-01-24 ligt Judith Kruk-Blitz begraven, de betovergrootmoeder van mijn vriend Joel Cahen. Mijn bronnen hebben zich gaandeweg uitgebreid. Hierbij een lijstje:

- de verloven tot begraven – geïndexeerd door Dave Verdooner z"l en uitgebreid door schrijver dezes
- de goedgekeurde grafschriften – geïndexeerd door Bart Schuurman van het Stadsarchief
- grafzerken – aan het licht gebracht door de vrijwilligers van Stichting Eerherstel
- krantenberichten – door mijzelf verzameld uit het krantenarchief Delpher
- notities in gebedenboeken – door mij gevonden in verschillende collecties
- een lijst met te onderhouden grafzerken rond 1900 – recent door mij ontdekt in het Stadsarchief
- foto's rond 1980 gemaakt om kunstzinnige redenen door fotografen

Onlangs kreeg ik, naar aanleiding van een stukje dat ik op de site van De Vrijdagavond had geschreven, zomaar opeens een uniek bewijsstuk van iemands plek in mijn plattegrond. Chaim Caran stuurde mij een foto van de zerk van zijn betovergrootvader, genomen in de dertiger jaren van de vorige eeuw. Deze foto is om meer dan één reden uniek. Het grafscript was al bekend vanuit de archieven, waarbij ook vermeld was dat het om een houten zerk ging. In 1937 stonden er nog veel houten zerken op Zeeburg, maar daarvan wordt gezegd dat ze in de winter van 1944-1945 door de buurtbewoners zijn geroofd en opgestookt in hun noodkacheltjes. In een artikel in De Vrijdagavond heb ik aangetoond dat er goede gronden zijn om deze bewering als in overeenstemming met de feiten te beschouwen. Eén van die zerken is via een omweg in de collectie van het Joods Museum te Amsterdam terecht gekomen en er ligt er nog één op de begraafplaats zelf, twintig centimeter onder het maaiveld geconserveerd in de veenachtige grond.

Op de begraafplaats te Diemen staan er nog een twintigtal, allemaal eenvoudige rechthoekige planken van ongeveer vijf centimeter dikte, van boven door een zinken dakje tegen inwerking van vocht beschermd. Daarmee vergeleken is de zerk op deze foto alweer een unicum. Wat we zien is eigenlijk een imitatie van de in die periode gangbare stenen zerken, maar ook in die categorie is hij opvallend: er is tot nog toe geen enkele andere zerk op Zeeburg gevonden, waarop de attributen van de stam van Levie staan afgebeeld. De mageen David komt sporadisch voor, maar chronologisch gezien is dit de eerste keer. Van de hier gemaakte combinatie van beide symbolen is mij geen ander geval bekend.

29 Mei 1935

Naam	Rij	N ^o .	Overleden
Benj Salomon - Trompette Cats.	6	7	26 Jan 5695.
Lion Trompette	6	8	13 Kislev 5699
ABRAHAM TROMPETTER. 20/5.1893.	37	4	6 Dec 1938. 5 Dec 1942.

Het grafschrift nodigt uit om het als een venster te openen en zo uitzicht te krijgen op de wereld van de overledene en degenen met wie hij verbonden was. Dat uitzicht is een artikel op zich waard, maar ik zal me hier tot een paar details beperken. De man die hier begraven ligt, Salomon Aron Lewin (1825-1903), kwam in 1897 op hoge leeftijd vanuit Oost-Europa naar Amsterdam. Naast de zerk staat zijn kleinzoon Mozes Aron Lewin (1897-1943), die de vader was van zakenman en politicus Max Lewin (1919-2011), "bedenker en medeoprichter van Radio Veronica."

Tenslotte zou ik uw aandacht willen vestigen op het boekje dat Mozes Aron Lewin hier in zijn rechterhand heeft. Vermoedelijk gaat het om de in 1923 uitgebrachte derde druk van de *Gebeden voor de bezoekers der begraafplaatsen*. In de vooroorlogse jaren werd de begraafplaats aan de Zeeburgerdijk jaarlijks op de eerste

zondag na 17 Tammoez zo massaal bezocht dat er extra trams werden ingezet en dat de traditie in de volksmond "de Zeeburger kermis" werd genoemd. De mensen die daar kwamen hadden zo'n boekje bij zich, niet alleen om de toepasselijke gebeden te kunnen zeggen, maar ook om de graven van familieleden terug te vinden. Achterin het werkje was een tabel voorgedrukt, waarin men de rij- en grafnummers en ook de sterfdatum van zijn dierbaren kon invullen. Ook daaraan heb ik gegevens kunnen ontlenen voor de reconstructie van de inrichting van de begraafplaats.

Daarom hier een oproep: zou eenieder die nog zo'n boekje bezit eens achterin willen kijken of daar namen in staan van mensen die mogelijk op Zeeburg begraven liggen? Ik ben te bereiken via email: channa@apiciana.nl.

DE TOLK J.S. AUERBACH Z”L: EEN VERVOLG...

Door Mieke Waterman-Daniels

In de Pesach-editie van Aleh (nr. 80/1, 2022) heeft Channa Kistemaker een mooi en informatief artikel geplaatst met als titel: Tolk tussen 'Oost' en 'West' – J.S. Auerbach z”l (1886–1970). In de laatste alinea beschrijft Channa het grote leed van Jacob Samuel Auerbach: het verlies van zijn drie kinderen. Zijn twee dochters, die in de Sjoa zijn vermoord en zijn enige zoon Jekoetieel, die weliswaar de Sjoa had overleefd maar is gesneuveld in de Onafhankelijkheidsoorlog van Israël in 1948.

Over J.S. Auerbach en zijn zoon Jekoetieel heb ik aanvullende informatie. Een aantal jaren geleden werd ik gevraagd of ik bereid was Nederlandstalige documenten te vertalen naar het Ivvriet. Een voor mij onbekende persoon, Ben Etzion Y., had een pak brieven gekregen in het Nederlands. Ben Etzion,

die ook bij de Hebreeuwse Universiteit werkte, als hoofd van de computerafdeling, had mijn naam doorgekregen van de decaan. Supernieuwsgierig als ik ben, al vanaf mijn geboorte, en omdat ik zojuist een project had afgehandeld, stemde ik toe. Ik begon de correspondentie te lezen. Ik was

verbijsterd. Het was gewoonweg ongelooflijk; zowat alle personen die in de correspondentie voorkwamen, kende ik persoonlijk! Een onbekende persoon bezit een pak brieven, geschreven door zijn moeder aan haar beste vriendin, en het bleek dat ik zowel zijn moeder had ontmoet alsook haar beste vriendin.

De schrijfster van de brieven was Jaffa, de dochter van Icek (Jitschak) Mundsztuk, een bekende figuur in de Amsterdamse Joodse gemeenschap. Gedurende een paar jaar leerde ik zo'n één tot twee keer per week na school bij hem op de eerste verdieping van de Swammerdamstraatsjoel: gedegen grammatica van het Ivriet en een ruim pakket Joodse vakken. Mede dankzij dit grondig onderricht in het Ivriet verliep mijn integratie in de Israelische samenleving behoorlijk soepel en was een oelpan niet zo noodzakelijk. Mijnheer Mundsztuk was een didactisch fenomeen op zich. Manfred Gerstenfeld z"l die ook jarenlang in de Swammerdamstraat zijn lessen volgde, heeft o.a. in de Aleh (2001) een artikel over hem gepubliceerd.

Jaffa, die haar brieven ondertekende met de koosnaam Sabie, ben ik wel tegengekomen. Het was bekend dat zij een oorlogsweduwe was met een zoontje. De geadresseerde van de brieven, Sonnie (Sonja) B., en haar familie heb ik leren kennen na mijn Alia. Sonnie, haar ouders en siblings waren overlevenden van Bergen-Belsen. Haar ouders hadden al in Westerbork een kinderopvang georganiseerd. Ze ontfermden zich daar over de weeskinderen, wat zij naderhand voortzetten in Bergen-Belsen. Ook na de oorlog, in Nederland, bleven zij zorgen voor deze kinderen, tot aan hun Alia allemaal tegelijk samen, in de jaren vijftig van de vorige eeuw.

De moeder van Ben Etzion beschreef in haar brieven het dagelijkse leven in 1947 en 1948 in Kfar Etzion, waar zij toen woonde met Menachem L., haar echtgenoot. Deze correspondentie geeft een realistische kijk op de situatie en levensomstandigheden in de Gush van voor en tijdens de Onafhankelijksoorlog en is als zodanig een soort historisch document. Ze schrijft over de huisvesting: de houten barak die zij deelden met nog een paar andere pas getrouwde stellen. Elk paar in hun eigen kamer. Ze bericht over het bewerken van het land. Over de voedseltoevoer. Over de vrije uren 's avonds, na het werk: iemand had een platenspeler en hoe ze samen luisterden naar muziek. Over haar werk in de kindercreche en in het magazijn.

Ook over angstige momenten tijdens Arabische agressieve incidenten en aanvallen. Zij vermeldt gedetailleerd hoe ze met een andere jonge vrouw de wacht hield in een loopgraaf en hoe ze aan de dood was ontsnapt door als vrijwillige begeleider te helpen met het evacueren van gewonden. Ook over het droevige bericht dat haar echtgenoot Menachem was gesneuveld en dat ze hem niet tijdig op de hoogte had kunnen stellen dat ze in verwachting was van hun eerste kind. Ze vertelt over het verzoek van haar ouders om in Nederland te komen bevallen, wat ze dan ook heeft gedaan. Vanuit Nederland bleef ze corresponderen met Sonnie B. Zo beschrijft ze het bezoek van J.S. Auerbach aan haar vader, de dag voor de briet milah. Hij vroeg of ze bereid zou zijn haar zoontje ook de naam Jekoetieel te geven, zodat de naam van zijn zoon zou voortleven. De familie Mundsztuk had Jekoetieel (Tilly) tenslotte persoonlijk gekend! Haar zoontje kreeg op zijn briet milah drie voornamen: Ben Etzion, Baruch vernoemd naar de vader van haar gesneuvelde man Menachem, en ook de voornaam Jekoetieel. Jaffa is met haar zoontje teruggekeerd naar Israël en daar hertrouwd. Haar tweede echtgenoot heeft Ben Etzion Baruch Jekoetieel geadopteerd en opgevoed.

Als afstudeerproject aan de Sam Spiegel Film and Television School aan de Hebreeuwse Universiteit, heeft de zoon van Ben Etzion zo'n tien jaar geleden een documentaire gemaakt over de geschiedenis van zijn vader, waartoe ook ik ben geïnterviewd. Deze documentaire met als titel "בן כפר עציון" (Ben Kfar Etzion) ofwel "zoon van Kfar Etzion" is in het archief opgenomen en is daar te bekijken. Na de première kreeg ik een lift naar huis van Prof. Yisrael Auman, de Nobelprijswinnaar. Zijn zoon was de hoofd-counselor en zat in het landelijk bestuur van de jeugdvereniging van mijn kinderen. Na zijn sneuvelen in Libanon in 1982 hebben we in zekere mate nog contact gehouden. Het bleek dat deze aimabele professor Ben Etzion kende. Inderdaad een hele kleine wereld!

Opgegroeid in het epicentrum van de Amsterdamse Joodse gemeenschap, heb ik J.S. Auerbach persoonlijk gekend. Hij woonde bij ons in de buurt en bezocht ook de Lekstraatsjoel. Nooit heb ik toen geweten van zijn grote leed en verlies.

DE RED STAR LINE, DE BOOT DIE ZOWEL GOLDA MEÏR ALS ALBERT EINSTEIN NAAR EEN BETER LEVEN VOER

Door Hans Schippers

In 2005 zat de gemeente Antwerpen met een dilemma. In het te saneren havengebied lag de vervallen loods van de Red Star Line. Het ontwerp voor een appartementencomplex was al klaar. Maar de loods van de ooit beroemde maatschappij was ook cultureel erfgoed van de stad.

Robert Vervoort, een oud-havenarbeider/verzamelaar van zaken over de lijn had een oplossing. Waarom geen emigratie-museum in die loods? New York, Bremen en Hamburg werkten eraan of hadden al zoiets. Zo kwam er dus in 2013 een mooi ontworpen Red Star Line Museum in de oude passagiersloods. Een meer authentieke plaats voor het museum is nauwelijks denkbaar.

Emigratie als uitweg

De Red Star Line werd in 1872 in Philadelphia opgericht voor het vervoer van olie naar Europa. Op de terugweg kon het schip passagiers meenemen. Maar de Amerikaanse regering vond dat te riskant en weigerde toestemming. De Red Star ging nu voornamelijk passagiers vervoeren. Dat was in de tijd dat de massa-emigratie naar de Verenigde Staten op gang kwam een prima alternatief. De Amerikaanse economie groeide sterk en vrijwel alle sectoren konden nieuwe arbeidskrachten gebruiken.

In Europa waren de economische omstandigheden een stuk minder. De mechanisering van de nijverheid en de import van goedkoop Amerikaans graan maakten velen brodeloos. Emigratie was een weg uit de problemen. In de eerste zaal van het museum is een overzicht te zien van migratie door de eeuwen heen. Behalve bij de slaaf-gemaakten waren het vooral een beter leven en veiligheid die de keus voor een vertrek bepaalden. Dat was vroeger zo en dat is nu nog zo.

Paradijs Amerika

Voor Oost-Europese Joden was er een bijzondere omstandigheid die de keus voor emigratie bepaalde, namelijk het toenemende antisemitisme in het tsaristische Rusland. Dat land streefde naar een homogene Slavisch sprekende en orthodox-gelovige bevolking. Voor de vaak Jiddisch sprekende Joden met hun afwijkende godsdienst was er geen plaats. Joden werden samengedrongen in het Vestigingsgebied in West-Rusland. Daar verdienden zij hun brood met kleinschalige handel en ambacht. Veel meer dan een zeer schamel bestaan leverde dat niet op. Daarbij kwamen vanaf de jaren 1880 door de overheid

gestimuleerde pogroms. Veiligheid, vrijheid en een beter leven waren de motieven van de Joden om te emigreren.

Verreweg de meeste van hen kozen voor de Verenigde Staten als nieuw land van vestiging. In Russische getto's deden verhalen de ronde over de bijna paradijselijke omstandigheden in de *Goldene Mediene*, waar de straten geplaveid zouden zijn met goud. In de praktijk viel dat vaak zwaar tegen en de reis ernaartoe zou je een soort voorproef kunnen noemen van wat hen te wachten stond.

Het overgrote deel van de Joodse landverhuizers reisde derde klas. Zij hadden hutten benedendeks, waar het vol en benauwd was. Wanneer het weer dat toeliet mochten zij op het dek frisse lucht happen. Maar je kon ook pech hebben. De acht jaar oude Golda Mabovitch, later Meïr, die vanuit Kiev via Antwerpen met de Red Star naar Quebec reisde, noemde het "geen plezierreis." Het was slecht weer en benedendeks waren er veel zieken, het stonk er naar braaksel. De bedden hadden geen lakens. Het grootste deel van de dag stonden zij in de rij voor voedsel "dat aan ons werd uitgedeeld alsof we vee waren."

De Red Star Line en de Joodse emigranten

Om in die tijd in Amerika te komen was er maar één weg: per stoomschip. Een reis van een dag of tien. Wat betreft havens was er meer keus. Na Bremen, Hamburg en Libau (Lipaja) in Letland was Antwerpen de vierde haven in omvang van waaruit Joden naar de nieuwe wereld trokken. Het ging hierbij om zo'n 450.000 personen van de in totaal bijna twee miljoen landverhuizers die vanuit Antwerpen reisden. Het grootste deel van hen vertrok tussen 1895 en 1914, met een duidelijke piek rond 1902 toen er in Rusland op grote schaal pogroms plaats vonden. Tijdens de Eerste Wereldoorlog lag de emigratie stil om daarna weer te worden hervat.

Begin jaren twintig stelden de Verenigde Staten immigratie-quota vast voor nieuwkomers uit Oost-Europa. De (Joodse) emigratie liep daarna sterk terug. De Red Star Line organiseerde toen cruises en dergelijke. Na de machtsovername van de nazi's in 1933 was er een korte opleving van Duits-Joodse emigranten. Dat was onvoldoende om de rederij te redden, die een jaar later failliet ging.

Emigranten met een gezicht

Op de eerste en tweede verdieping van het museum kun je via goed uitgedachte museale technologie kennis maken met reizigers van de lijn zowel Joden als niet-Joden. Het

aantal is beperkt omdat bij de start van het museum het overgrote deel van hen overleden was. De verhalen zijn daarom ook grotendeels gebaseerd op memoires en dergelijke.

Avram (Abram) Spinak was in 1885 geboren in Bessarabië, een landstreek die tegenwoordig verdeeld is tussen Oekraïne en Moldavië. Hij was de jongste van acht kinderen. Zijn vader was onderwijzer, maar de familie, waarvan de moeder overleed toen Avram drie was, werd gedwongen hun woonplaats te verlaten om naar Kishinev te gaan. In die plaats vond in 1903 een pogrom plaats, waarbij zo'n 50 Joden werden vermoord. Avram, die een landbouwopleiding had gevolgd, ging naar Odessa, waar zijn vriendin Sore woonde, maar ook daar waren pogroms en de familie besloot eind 1905 naar Amerika te vertrekken.

Avram volgde een halfjaar later. Mensensmokkelaars brachten hem naar Hongarije. Geholpen door een Joodse organisatie en een Joodse architect, voor wie hij een tijdje als tuinman werkte, lukte het hem een treinkaartje naar Antwerpen en kaartje voor de bootreis te verdienen. Hij reisde met de Red Star Lijn naar Montreal en later naar New York, waar Sore als naaister werkte. Ze trouwden in 1910 en Avram, inmiddels Abram, kreeg een baan in de bloementeelt. Hij schreef zijn belevenissen op voor zijn kleinkinderen.

Basia Cohen kwam uit Krasna in Oekraïne. De vader van Basia en haar broertje en vijf zusjes was voor 1914 naar Amerika vertrokken, maar door de Wereldoorlog was het contact verbroken. In 1919 besloot hun moeder op eigen houtje ook te vertrekken. Het hele gezin reisde in etappes naar Antwerpen. De reiskosten betaalden ze door seizoenswerk in de landbouw. Via het inmiddels herstelde contact met hun vader waren ze in staat vrij comfortabel in de tweede klas met de Red Star Line naar New York te gaan.

Basia was verrukt het Vrijheidsbeeld te zien, maar daar hield het geluk op. Een arts ontdekte bij onderzoek luizen en een infectie op het hoofd van Basia en van haar zusje Reba. Voor hen volgde een pijnlijke en kostbare behandeling in een barak op Ellis Island bij New York. Hun vader kon dat alleen betalen door een tweede baantje als nachtwaker te nemen. Pas maanden later werden zij genezen verklaard. Hoewel nog jong waren zij in een keer volwassen, lachen en zingen was er niet meer bij, schreef Basia in haar herinneringen.

Het museum besteedt ook aandacht aan enkele bekende reizigers van de lijn. Israël Baline reisde toen hij vijftien jaar oud was in 1903 met zijn familie naar New York's Lower East Side. Zijn vader was slager, maar ook chazan in de dorpssynagoge in Tolochin in Wit-Rusland. De jonge Izzy erfde zijn muzikale gaven en werd via allerlei baantjes pianist en componist. In 1911 scoorde hij een eerste hit

met *Alexanders Ragtime Band*. Hij noemde zich toen **Irving Berlin**. Later bouwde hij een waar muziekimperium op met onder meer een eigen theater. Hij schreef meer dan 3000 liedjes, waaronder bekende als *Cheek to Cheek* en *White Christmas*. Ook het onofficiële Amerikaanse volkslied *God Bless America* was van zijn hand. Het museum heeft een piano van Berlin in bruikleen.

Een andere fameuze Red Star Line-reiziger was **Albert Einstein**. Hij reisde tweemaal met de lijn toen hij al een bekend man was door zijn wetenschappelijk werk. In 1930 ging Einstein naar Pasadena om colleges te geven aan het California Institute of Technology.

De reis kon rekenen op intensieve media-aandacht voor de eerste klas reizende Albert en zijn vrouw Elsa. De geleerde had zijn viool bij zich en speelde mee met het scheepsorkest tijdens een uitvoering.

Een tweede reis met de Red Star Line in maart 1933 van de Verenigde Staten naar Antwerpen verliep heel wat minder prettig. Hitler had de verkiezingen gewonnen en zou rijkskanselier worden. Onder die omstandigheden liet Einstein aan zijn werkgever, de Pruisische Academie van Wetenschappen, weten, dat hij niet naar Duitsland kon terugkeren. Hij schreef zijn ontslagbrief op papier van de Red Star Line. Een jaar later ging de lijn failliet. Het einde van een tijdperk.

UIT DE GEMEENSCHAP

ALLES IS NU MAAR TIJDELIJK VOOR MIRJAM EN RAYMOND REIJNEN UIT NACHAL OZ

DOOR YA'AKOV ALMOR

In de vroege ochtend, voor ik de rit van Mitzpe Ramon naar Netivot begin, zoek ik het artikel nog even op dat ik vijf jaar geleden over de familie Reijnen in Nachal Oz schreef. (Aleh 77/1, maart 2019). In de velden rondom Nachal Oz bloeiden de anemonen toen massaal schitterend rood. Op het gras voor het huis en de veranda lagen een voetbal en een paar fietsen, de was stond te drogen op een rek. Een idyllisch plaatje, vredig en goed.

Om tien uur tref ik Mirjam Reijnen in de keuken van het tijdelijke onderkomen, een ruim appartement op de vierde verdieping in een gloednieuwe buitenwijk van Netivot waar de familie sinds een maand woont: "Tja – zegt ze –

het wàs ook idyllisch! En nu is alles onduidelijk en maar tijdelijk en de toekomst is onzeker voor ons en voor velen met ons uit de Oteef Aza (westelijke Negev). We weten niet wanneer en of we terug gaan of terug kunnen gaan. En ook wanneer het zou kunnen, kan dat alleen maar als iedereen in ons gezin dat ook wil. Want zulke beslissingen moeten unaniem genomen worden."

Als we even terug kijken naar dat idyllische plaatje van Nachal Oz en dan vragen: "Waarheen nu? Liever terug naar Rotterdam?" glimlacht Mirjam: "Nee joh, helemaal niet. Nederland is gewoon geen optie meer. Dit is ons huis en thuis!"

De Reijns wonen tot eind volgend jaar in deze nieuwe huurflat. Als je uit het raam kijkt zie je vrachtwagens rijden die vele bouwprojecten van nog veel meer flatgebouwen bevoorraden. "Ze schieten als paddestoelen uit de grond," zegt Mirjam. De architectuur en afwerking van de flats en de gebouwen zijn verrassend elegant. Maar het blijft een stoffig uitzicht, een bouwplaats.

Natan, de oudste zoon, zit tegenover me aan tafel, druk bezig met zijn smartfoon. Toen ik even eerder binnen kwam, was de 14-jarige tiener duidelijk net uit z'n bed gerold. "En zeg jij eens," vraag ik Natan, en voel me daarbij vrijmoedig en direct: "Hoe kijk jij er tegenaan? Jij hebt vrienden verloren, en klasgenoten. Ik kan me helemaal niet voorstellen wat dat met je doet. Daar heb je wel een tijd voor nodig gehad om daarmee leren om te gaan!"

"Nee, niet heel lang." Bij enig doorvragen blijkt dat er degelijke begeleiding van zijn leeftijdsgroep was, maar dat veel jongeren proberen – en klaarblijkelijk besluiten – de traumatische ervaringen zo gauw mogelijk achter zich te laten. Wie weet wat zich nog in hun hoofden afspeelt?

"En wat wil jij? Wil jij terug naar Nachal Oz?" vraag ik. "Ja, – antwoordt Natan, en dan – ik weet het niet. Er was niet veel te doen in Nachal Oz."

Het is – uiteraard – tanden trekken in een ongemakkelijk gesprek. Maar teruggaan naar Nederland is wat hem

betreft ook niet relevant. Israel is wat hij weet en kent.

De tweede zoon, Shmuel, laat zich tegen het eind van het interview even zien. Hij is alweer volop aan het trainen om fit te zijn wanneer het nieuwe schooljaar begint. Hij gaat terug naar het internaat van het jeugdorp Eshel Hanasi waar hij op de voetbalacademie zit. Deze academie leidt jonge voetballers op terwijl de leerlingen ook gewoon een volledige middelbare schoolopleiding volgen. Shmuel – 13 – is flink uit de kluiten gewassen sinds ik hem in 2019 zag – ook toen in een voetbal jersey. Zijn bar mitswa – en die van zijn leeftijdgenoten in Nachal Oz – is tot nader nieuws uitgesteld.

De jongste, dochter Ariella, heeft het heel moeilijk gehad, vertelt Mirjam. Haar beste vriendinnetje – nu weer terug – was naar Gaza ontvoerd. Gelukkig kreeg Ariella heel goede begeleiding tijdens de periode van negen maanden, waarin ze in Noord-Israël verbleven. Dat was in Kibboets Mishmar Ha'emek en in Yokneam, op school in Elyakim. Nu ze terug in 'hun' buurt in het zuiden zijn is Ariella weer op turnles en kan ze niet wachten weer naar haar eigen school terug te gaan, de regionale school in Sha'ar Hanegev. "Ik vind het doodeng, zo dicht bij Gaza. Maar het zal allemaal wel goed komen," zegt Mirjam. Natan wil niet terug naar de school in Sha'ar Hanegev en zal pendelen naar de middelbare school in Eshel Hanasi – dat tussen Ofakim en Be'er Sheva ligt.

Na de kinderen ga ik nu verder met Mirjam zelf. Zij gaf al eerder interviews, die rationeel waren, maar de gebeurtenissen moeten haar toch ook niet in de kouwe kleren zijn gaan zitten?

"In het begin – de eerste maanden na 7 oktober – had ik wel nachtmerries over terroristen die ons huis binnen drongen. Maar daarna werd het gauw beter." Ze is nog maar twee keer terug geweest in Nachal Oz: "Om te voelen hoe het is. Vorige week was ik er kort om wat spulletjes op te halen. Ons huis is niet geraakt maar wel onbewoonbaar. Stukken plafond zijn naar beneden gekomen en verschillende muren zijn gescheurd. Nee, het hoeft niet plat; er is al een aannemer komen kijken, maar het heeft weinig zin nu iets te doen. Nachal Oz is echt nog steeds oorlogsgebied. We horen de explosies en schoten hier, elf kilometer van Nachal Oz vandaan. Dus ga maar na wat daar gebeurt. Het is er volop oorlog!"

Ik maak een gebaar om mij heen en naar buiten toe met de vraag naar het alternatief: "Maar dit is ook niet wat je je voorgesteld hebt!"

Mirjam: "Nee natuurlijk niet, toch hebben wij mazzel met deze mooie flat waarin de eigenaar investeerde. Veel anderen uit Nachal Oz, die ook hier wonen, moeten het met minder doen. Twee gezinnen uit Nachal Oz wilden niet in Netivot en in deze wijk wonen en zijn al terug naar huis gegaan."

De Reijnens mogen tot eind 2025 in de flat blijven. En dan?

"Ik geloof niet dat iemand dat nu al weet. Wat gebeurt er met Hamas, wat wordt het lot van Nachal Oz? Weet je, wij hebben op 7 oktober geluk gehad, als je dat zo kan noemen," zegt Mirjam: "Wij zijn door een elite eenheid van de Mishmar Hagvul beschermd en in feite gered. Die handvol jongens van die elite troepen hebben meer dan honderd terroristen gedood. Zonder hen waren we er niet meer geweest."

Ik merk op dat het gezin met hun Alia wel heel hardhandig door de molen van de Israëliëse werkelijkheid is gehaald: "Staat julie idealisme nog overeind?"

Mirjam: "Zeker! Het is het enige thuis dat ik heb in Israël en ik zou heel graag willen dat ik terug zou willen. Begrijp je wat ik zeg? We hebben ons huis in de zomer van 2023 gekocht, drie maanden voor 7 oktober. Voor ons was dat de enige weg om ooit in Israël een huis te kunnen kopen. Ook daarom zou ik er wel graag terug naar toe willen. Maar het moet wel kunnen! Ray wil terug – die is al tien maanden verder, want hij werkt daar al de hele oorlog door. Toen we in het noorden waren kwam Ray alleen maar in het weekend thuis. Voor hem is het contact met de koeien het instand houden van het idealisme. Ik heb geen idee wat er gaat gebeuren als we niet naar Nachal Oz zouden teruggaan. Ik ben bang dat het weer gebeurt. Mijn hart is daar – ik zou vandaag nog naar huis willen en

mijn oude leven daar weer oppakken. We hebben zes jaar geknokt om dat ons thuis te maken. Voor een buitenwijk van Netivot zijn we hier niet gekomen."

Mirjam werkte tot 7 oktober in het bezoekerscentrum van Netiv Ha'asara: "Die dag – op 6 oktober – hadden we 400 evangelische christenen uit de VS op bezoek. Nee, wij zijn hier veilig, zeiden we... Amen, klonk het in koor. Ons – op 6 oktober – kan niets gebeuren, kijk maar naar die hoge muur – Amen!" Op 8 oktober was ze haar baan kwijt.

"Wij hebben geen idee over de toekomst. Er zijn zoveel factoren in het spel. De oorlog, de staat, de politiek. We leven in onzekerheid."

UIT DE GEMEENSCHAP

CHRISSEMEUJE

DOOR BETTY KAZIN

Ik heb de tweede wereldoorlog overleefd in Eibergen, ondergedoken bij de familie Jan Willem en Bertha Hageman-Brinkman. Na de bevrijding bleef ik in hetzelfde Eibergen bij de broer van mijn moeder – Julius Jacob Zion. Hij bouwde met zijn broer Sallie Izaak Zion de manufacturierszaak 'Centraal Warenhuis de Gebroeders Zion' weer op. Goederen werden geleverd aan de gehele Achterhoek, zoals een 'uitzet' bij de boeren; kleding voor de Rekkense Inrichting.

Wij woonden aan de zaak op de J.W. Hagemanstraat 29. Ik herinner me nog heel goed de vele evenementen die mijn oom als voorzitter van de winkeliersvereniging organiseerde: het feest op de Maat met een echt waterorgel; de aankomst van Sinterklaas met de zwarte Pieten; de vele feestelijke vrijdagse koopavonden. Hij schreef veel advertenties in 'Onze Gids', gedrukt bij Heinen, altijd onder het motto:

**Het is maar een weet dat
ZION U beter kleedt.**

Ieder jaar maakte het winkelpersoneel een tochtje met vele attracties. Heel levendig herinner ik me dat ik samen met

oom Julius J. Zion Chrissemeuje op 2 October 1949 als klein meisje bezocht om haar namens de Eibergse winkeliersvereniging een bos bloemen ter ere van haar honderdste verjaardag te overhandigen. Dit was een bijzondere dag voor haar. Ze zat in haar stoel en sprak met mijn oom die ook op deze dag jarig was.

Old Ni-js

Kroniek van Eibergen, Beltrum en Rekken

Chrissemeuje Karnebeek-Baks werd geboren op 2 oktober 1849 in de Holterhoek en overleed in 1959, enkele dagen na haar 110e verjaardag. Lang was zij Nederlands oudste inwoner. Haar verjaardagen ontketenden een voor Eibergen ongekende mediahype, waarbij ook de televisie een belangrijke rol speelde. Haar graf is te vinden op de RK begraafplaats aan de Borculoseweg in Eibergen. Het verdient de status van gemeentelijk monument.

Onder de naam 'Chrissemeuje' staat een borrel bekend die mogelijk het recept is (geweest) voor het bereiken van zo'n hoge leeftijd. Een 'Chrissemeuje' bestaat voor de helft uit brandewijn en voor de andere helft uit een likeurtje.

Dezer dagen ontving ik van Reinhold Odink – met wie ik samen op de Openbare Lagere School in de eerste klas van Juffrouw Hietbrink zat – een boekje geschreven door zijn oom Gerrit Odink (1916-1978) en zeer bijzonder lees ik het volgende gedicht:

Chrisse-Meuje

Opniej zut Chrisse-meuje weer
D'n harfs duur 'n Drosler vlegen
En schient de zonne morgen weer,
Dan is dat eur ne zegen.
Want och, wat betters is t'r nog
As stilte urn de pöste.
De waald is drok, jao drok genog,
Laot mien hier toch met röste!

Dan trok 'n damp duur 'n Hölterhook
En zit ze door allene
Te mummeln oet 't karkenbook
En heurt ze recht gin ene.
Ze zit maor, en wiel de tied
Eur weinig kan behkoorn,
Dech ze mangs en kik heel wied
Duur honderdvief lange joorn.

Betty Kazin-Rosenbaum

Zichron Yaacov, Israel
Mobiel: (972) 54-559 6984

Opnieuw ziet Chrissemeuje weer
De herfst als een lijster vliegen
En als morgen de zon weer schijnt
Dan is dat voor haar een zegen
Want ach wat beters is er nog
Wanneer de stilte .....
De waard is dronken, jawel dronken genoeg
Laat mij hier toch met rust!

Dan trok er mist door Holterhoek
En zit ze daar alleen
Te murmelen uit het kerkeboek
En hoort ze er met recht niets van
Ze zit daar, en 't is alsof de tijd
Haar weinig kan bekoren
Binnenkort kijkt ze heel ver
Na honderdenvijf lange jaren

EEN HALVE EEUW BIBLIOTHECARESSE IN ISRAEL

MIRJAM E. CHANINA-TAFELKRUIJTER

Alhoewel ik mijn Israelische carrière eigenlijk in Noord-Israël begon, wil ik mij beperken tot de bijna vijftig jaar, dat ik in het Zuiden als 'bibliotheekjuf' heb gewerkt.

Als kersvers jong stel belandden wij eind 1968 in het toen nog werkelijk in de kinderschoenen staande Kiryat Gat. Er kwam maar om de twee uur een stopbus langs rijden, op weg van Tel-Aviv naar Be'er Sheva, of omgekeerd. Mijn eerste functie hier was, aangezien de toekomstig te openen streek-bibliotheek nog nauwelijks van de grond gekomen was, een combinatie van typiste (overdag) en 's avonds mocht ik dan op de enige religieuze (dati) middelbare school een 'choeg sifria' openen. De inmiddels al wat aangeschafte boeken waren in het souterrain in een metalen kast gestouwd en vielen hier dan ook bij de opening prompt naar buiten.

Gelukkig groeiden die paar avonduurtjes langzamerhand wel uit tot een (deel)baan, waarbij die minimale collectie inmiddels was verhuisd naar een heus klaslokaal. Maar hierbij waren dan de beginselen voor een serieuzere bibliotheek wel gelegd.

Onze volgende standplaats, in 1971 en tot op de dag van vandaag, was het iets ten zuiden van Kiryat Gat gelegen Even Shmuel. Een zogenaamde 'jisjoev kehillati dati' met toentertijd nauwelijks honderd gezinnen, die tot taak heeft allerlei diensten aan de omliggende mosjaviem te verlenen. In de eerste plaats valt hieronder het onderwijs. Hiervan kunnen alle kinderen uit het zuidelijke gedeelte

van de Mo'atsa Ezoriet Shapir genieten. Deze omvat letterlijk vanaf de crèche, de peuter- en kleuterscholen, een lagere school (gemengd voor jongens en meisjes) en tegenwoordig een Ulpaniet en daarna ook een Ulpana, misschien het beste in het ABN te omschrijven als een 'School met de Bijbel', met volledig eindexamen (beide alleen voor meisjes uiteraard). In de loop der jaren is helaas de Junior High School (de Chatiwa Tachtana) wegens gebrek aan leerlingen gesloten.

Verder bestaan er hier een medische kliniek, annex apotheek, alsook een grote sociale afdeling met ettelijke maatschappelijke werkers. Ook bevindt zich hier een bejaardensociëteit van de Bituach Leumi, waar de senioren uit de omgeving dagelijks verzorging ontvangen, zoals gymnastiek, fysiotherapie, handwerken/knutselen, lezingen, maar ook (verjaardags)feestjes en dergelijke. Voor de mannen komen hier speciale leraren of een rabbijn om met hen te 'lernen'. Behalve dat bestaat hier al ruim vijftien jaar een klein kinderdorp, speciaal voor jongens, uit vooral 'opgebroken gezinnen'.

Sinds de rigoreuze uitbreiding, de zogenaamde 'rechawa', van Even Shmuel, vernoemd naar de Canadese multi-miljonair Samuel Bronfman (wie weet, valt er nog eens 'een korreltje' af?), heeft het aantal inwoners zich al verdrievoudigd.

Terug naar die bibliotheek van toentertijd. In feite was het de vroegere eetzaal van de streekschool, waar men dan ook die typisch lange tafels met bijbehorende banken had laten staan. Ook de vroegere keuken met doorgeefluik(!) had nauwelijks een renovatie ondergaan, waardoor af en

toe een grapjas dat luik even opengooide om "koekoek" te roepen... Natuurlijk was er nog geen sprake van enige verwarming en/of koeling; dat gebeurde dan 's winters met een in een schoolmagazijn opgedoken straalkachelkje of 's zomers met een ventilator.

In die tijd leerden op de lagere school zo'n 1000 leerlingen en op de 'Chatiwa Tachtana' nog eens ongeveer 750. Dit enorme aantal leerlingen was te danken aan het feit, dat in alle omliggende dorpen het kindertal per (Oriëntaals) gezin buitengewoon hoog was. Daarom is het niet te verwonderen, dat toendertijd het gros van onze inwoners bij het onderwijs betrokken was (dit in grote tegenstelling tot tegenwoordig)!

De boeken op de plank vormden een lange grauwe rij, omdat mijn voorganger meteen bij ontvangst de kaften eraf haalde: "want die scheuren toch meteen." De transparante nylon kaften deden pas hun intrede nadat de gezamenlijke streekbibliotheek 'Shekel' goed begon te functioneren, het bibliotheeknet opgezet door de lokale autoriteiten "Sh" (= Shapir), "K" (= Kiryat Gat) en "L" (= Lachish). Dit omvatte alle plaatselijke mosjaviem, maar tevens al hun (school-) bibliotheken. Helaas is dit bibliotheeknet (inclusief biblio-bus!), toppunt van voorbeeldige samenwerking, wegens onophoudelijke (geld)ruzies in 1995 weer ontbonden.

Toch zijn de vragen uit de mond van het jeugdige publiek het grappigst. In de loop der jaren heb ik die dan ook genoteerd. Hier volgt een kleine greep daaruit.

Vraag: "Waar heeft U een '**konditoria**'?" (i.p.v. een concordantia).

Verzoek: "Het boek 'שולחן ארוך' (i.p.v. שולחן ערוך).

Vr.: "Waar staat het boek: 'היידן, בת האלאפיים' (i.p.v. Heidi, de dochter van **de Alpen**)'.

Nog een voorbeeld: Vr.: "Waar staat die bekende serie **השבועיה ה(י)סודית**?"

Een ander kind zocht het boek van de toenmalige

populaire tv-serie "The Swiss Family Robinson", alleen werd het in haar mond: "משפ' רובינסון השוויצרית" = (de opschepperige familie). En dan ook nog dit sjeintje van een kind, dat vroeg om het sprookjesboek: "שלגיה ו-7 הרבנים" (i.p.v. "dwergeren" = "גמדנים")

Onder invloed blijkbaar van de moderne tijd vroeg iemand mij ooit eens i.p.v. het volumineuze standaardwerk "מרד בר כוכבא" het boek "מרד הכוכבים". Ook vroeg eens een leraar aan zijn derde klassers: "Wat is een biografie en wat een autobiografie"? Het verbijsterende antwoord was: "Een biografie is een verhaal over iemand. Een **autobiografie** is een verhaal over zijn auto." Shakespeare's beroemd drama 'Macbeth' werd in de mond van een leerlinge: "Maccabeth". Eens was een vijfde klasser op zoek naar gegevens over Rasji in een boek over bekende rabbijnen. Zijn oog viel op een zekere Rabbi "Koekoe" (Kook).

Toen omstreeks de eeuwwisseling de media vol stonden over het invoeren van de nieuwe munteenheid, de euro, speelde zich het volgende bij mij in de bibliotheek af: twee jongens vochten om het (toen) populaire platenboek naar Steven Spielberg's beroemde film 'Park haJura'. Alleen hadden zij het over 'Park haEuro'.

Natuurlijk staat voor de van origine Oriëntaalse Joden, de Pools-Asjkenazische folklore heel ver van hen af. En zo verhaspelde eens een jongetje, "dat hij het boek wilde lezen, "סיפורי לחם" (i.p.v. "סיפורי חלם"). Tijdens een tentoonstelling van kinderportretten in de bibliotheek, informeerde een eigenwijs jongetje over een **meisjesportret** van de Hollandse meester **Verspronck (17 eeuw)**, of dat de '**Mona Lisa**' was. Na mijn ontkenning antwoord flapte hij eruit: "O, maar ze lijkt er op!" Tot slot nog maar dit 'toetje' in de vraag naar het klassiekspannende boek "De Graaf van Monte... **Carlo**". (Hij bedoelde natuurlijk: "De Graaf van Monte **Cristo**").

Enfin, zo kan ik nog wel door gaan, maar dat wordt veel te lang! Duidelijk is wel, dat altijd deze 'slijs of the tongue' of misschien wel Freudiaanse vergissingen, mijn vele jaren bibliotheekervaring met kinderen tot een fijne herinnering maakten.

UIT DE
GEMEENSCHAP

BRAND*

INES EN HERMAN BRAAF, TIJDELIJK IN HOD HASHARON

* Bij deze bijzondere groet voor Rosj Hasjana is het van belang te weten, dat het huis van de familie Braaf in Udim half is afgebrand door kortsluiting. Ze wonen tijdelijk in Hod Hasharon. Herman Braaf verzocht Aleh dit dankwoord te plaatsen als nieuwjaarswens.

*In de brand, uit de brand
Onze dank aan al degenen
Die het goed steeds met ons menen
En ook bij ons zijn verschenen
Een goede gezondheid dit jaar
En gijzelaars terug weer voorwaar!*

Dit is niet het huis van Ines en Herman Braaf, maar een ander huis dat ten gevolge van kortsluiting in brand vliegt. Let op! Zorg ervoor dat uw elektrische leidingen en apparaten geen kortsluiting veroorzaken!

OPROEP

Beste lezers,

Mijn naam is Chris Hoogendoorn. Ik woon met mijn vrouw in het kleine dorpje Aarlanderveen in Nederland.

In de jaren 70 van de vorige eeuw hebben mijn vrouw en ik vrijwilligerswerk gedaan in Israël. Wij hebben elkaar daar ook ontmoet. Wij zijn in Israël getrouwd en hebben daar drie kinderen gekregen. Omdat wij niet Joods zijn, was het logisch om op enig moment weer terug te gaan naar Nederland. Dat gebeurde in 1980. Maar Israël en Jodendom hebben ons nooit losgelaten.

Een paar jaar geleden brachten mijn vrouw en ik een bezoek aan een vriendin. Van haar schoonouders was bekend dat zij in de oorlog onderduikers herbergden. Tijdens ons bezoek overhandigde ze ons een oud sigarendoosje. Gevonden in het bureau van haar man na zijn overlijden. "Ik denk dat het heel bijzonder is", zegt ze. "Wil jij daar eens mee aan de slag. Jij met jouw verleden?" Daarbij doelend op het feit dat wij in Israël gewoond hebben.

Als ik het doosje open, begrijpen we direct wat ze bedoelt met "bijzonder." Het zijn foto's en documenten van een Joods gezinnetje, het echtpaar Moses met één baby, genaamd Elza. Een gezin dat blijkbaar bij haar schoonouders ondergedoken had gezeten. We spreken af dat ik nader onderzoek zal doen en op zoek zal gaan naar familieleden om hen de foto's en documenten te overhandigen.

Laat ik mij beperken tot de conclusies daarvan: vast staat dat het Rotterdamse gezin Moses in het najaar van 1942 onderduikt bij de familie Slingerland in Nieuwkoop, een klein dorp in de buurt van Alphen aan den Rijn. De vader des huizes, Leen Slingerland, heeft ten tijde van de Tweede Wereldoorlog met zijn vrouw een boerderij en kwekerij. Hij houdt tijdens de oorlog vele onderduikers verborgen, aan de rand van het plassengebied.

In april 1943 wordt een vijftal Nieuwkopers opgepakt vanwege illegale activiteiten, meer in het bijzonder vanwege "Jodenbegunstiging". Onder hen is Leen Slingerland. Hij overleeft het kamp Vught. Op die fatale datum in april 1943 is tegelijk met die vijf verzetsmensen ook het gezin Moses opgepakt. Met voor hen een fatale afloop in Sobibor.

Ik heb de afgelopen jaren heel veel onderzoek gedaan naar het gezin Moses en de familie Slingerland. Dat is uitgemond in een verhaal van anderhalf uur dat ik vertel aan de meest uiteenlopende gezelschappen, de laatste jaren vooral aan de hoogste klassen van het basisonderwijs.

Dan nu de reden waarom ik u aanschrijf: In mijn speurtocht ben ik ook gestuit op de namen Jan Sanders en Maria Sanders-van Schie. Vaststaat dat zij in de oorlog ook onderduikers hebben geherbergd maar ik kan niet achterhalen wie dat zijn geweest. Wat ik weet is dat bij de begrafenis van Maria-van Schie mensen uit Israël aanwezig waren. Ik weet dat, omdat de dominee die de uitvaartdienst leidde door een neef van Maria Sanders-van Schie werd ingepeperd dat hij alleen Bijbelteksten uit de Tenach mocht lezen en gebruiken "omdat er mensen uit Israël waren." Mijn oproep is of er onder u mensen zijn die dit verhaal thuis kunnen brengen. Het is belangrijk om deze informatie boven water te krijgen omdat we bezig zijn om voor deze mensen een erkenning te krijgen van Yad Vashem als Rechtvaardigen onder de volken.

Ik hoop dat hier een reactie op komt. Met vriendelijke groet,

Chris Hoogendoorn

Zuideinde 10A

2445AV Aarlanderveen

0172-574472

06-53678053

chrishoogendoorn@planet.nl

Dit overzicht van slachtoffers van de Hamas-aanval op 7 oktober 2023 en in de daarop volgende oorlog gevallen soldaten is een voortzetting van de gegevens in de Aleh 81/3 p. 34-35. Alle betrokkenen hebben via ouders of grootouders een band met Nederland. Onze gegevens zijn gebaseerd op informatie van de IDF en leden van de IOH. Naftaly Godesh Tal'or vulde de genealogische informatie aan. Ons overzicht is misschien niet volledig. Daarvoor bieden we van te voren onze excuses aan. Graag ontvangen we aanvullingen en correcties.

יהי זיכרם ברוך

SOLDATEN

NOVA FESTIVAL

Oriya Littman Ricardo, een 26-jarige manicurist uit Ramat Gan, bezocht op 6-7 oktober 2023 het Nova festival, toen ze werd overvallen door Hamas-terroristen, die vanuit de Gazastrook Israël binnenvielen. Zij is daarbij vermoord en op 15 oktober in Caesarea begraven.

Oriya was een afstammeling van de Nederlandse Portugees-Israëlietische Opperrabbijn Benjamin Israel Ricardo, (Amsterdam, 1 juli 1872 – Auschwitz, 23 mei 1944). Diens zoon David Ricardo en schoondochter Martha gingen vanuit Amsterdam op Alia en kwamen al in 1933 in het toenmalige mandaatgebied Palestina aan. Hun oudste hier geboren zoon, noemden zij Benjamin Ricardo (1934) en diens broer (1939) was Shamaya Yochanan Ricardo, grootvader van Oriya Littman.

In Amsterdam had Eljakim Ricardo – een andere zoon van de Opperrabbijn – zijn in 1940 aldaar geboren zoon eveneens Benjamin Ricardo genoemd. Dit was een volle neef van Oriya's grootvader. Deze Benjamin Ricardo overleefde als klein kind de Sjoa en is na de oorlog met zijn moeder op Alia gekomen. Hij was als vrijwilliger zeer actief in onze gemeenschap, vooral op het gebied van Nederlands-Joodse genealogie.

Kapitein (Seren) Ro'i Beit Ya'akov was 22 jaar toen hij op 15 mei 2024 in het noorden van de Gaza strook om het leven kwam. Hij was parachutist (chativat hatsananim) en woonde in Eli. Ook hij stamde uit een bekende zionistische familie uit Nederland, de familie van Spiegel uit Deventer. Zijn grootmoeder was Selly van Spiegel en zijn overgrootouders waren Sem en Leni van Spiegel. Zij zijn in 1970 op Alia gekomen. Ro'i Beit Ya'akov is begraven op Har Herzl in Jeruzalem.

Majoor (Rav Seren) Yitzhar Hofman, 36 jaar, uit Ashchar was als reservist commandant in de Shaldag eenheid en is op 31 januari gesneuveld tijdens de gevechten met terroristen in het al-Shati gebied in de Gazastrook. Yitzhar was gehuwd met Zohar en zij hebben twee kinderen. Daarnaast liet hij ook zijn ouders na en het volledige gezin waarin hij opgroeide.

Hofman was op 7 oktober een van de heldhaftige strijders, die in kiboets Be'eri tegen de terroristen vchten. Een maand daarna raakte hij gewond tijdens een actie in het Shifa ziekenhuis, dat als basis voor Hamas diende. Yitzhar stond erop om kort daarna terug te gaan en verder te strijden, al was hij nog niet volledig genezen van zijn verwondingen.

President Yitzhak Herzog noemde Yitzhar Hofman tijdens zijn toespraak op 12 maart jl. bij de opening van het Nationaal Holocaust museum in Amsterdam. Hij verwees naar de band met Nederland. Yitzhar was een kleinzoon van Andries en Helene Hoffman, die in Nederland de Holocaust overleefden dankzij hun onderduik bij Cornelis en Amanda Vissers. Het volledige verhaal staat in de boeken over de 'Righteous of the Nations' van Yad Vashem.

Onderofficier (Nagad) Yuval Nir, uit Kfar Etzion, is op 30 januari in reservedienst gesneuveld in het zuiden van de Gaza strook. Hij was 43 jaar oud en gehuwd met Ayala. Zij blijft achter met hun vijf kinderen. Zijn ouders zijn Amos en Letzi Nir, die in Migdal Oz in Gush Etzion wonen.

Yuval is een rechtsteekse afstammeling van de bekende Nederlands-Joodse familie Davids. De Rotterdamse Opperrabbijn Aäron Barend (Isaschar) Davids (A'dam 1895 – Bergen Belsen 1945) was een oom van Yuvals grootmoeder, Shifra (Sophie), die al in 1931 op Alia kwam en in kibboets Sa'ad woonde. Haar moeder – en dus de zuster van Opperrabbijn Davids – heette Elisabeth Divriyahu (de Beer)-Davids.

Opperrabbijn Shlomo Ne'eman van de Gush Etzion Regional Council zei over het verlies van Yuval Nir: "Het is met grote droefheid, dat wij het sterven moeten aankondigen van onze geliefde Yuval Nir. Hij was een van onze dierbaarste zonen, die in de strijd ging op Simchat Tora, 7 oktober, in Gaza. Yuval, je stierf als een held, in de meest gerechtvaardigde oorlog ter verdediging van ons volk en ons land."

Kapitein (Seren) Ro'i Miller sneuvelde op 3 juli jl. in een vuurgevecht tijdens het zuiveren van gebouwen van Hamasterroristen en op zoek naar gegijzelden in Shejai'ya, Gaza. Ro'i was op dat moment drie dagen verwijderd van het verlaten van de Gazastrook en precies een week van zijn 22ste verjaardag. Zijn grootmoeder is Mieke Waterman-Daniels, mede-bestuurder van de IOH-afdeling Jeruzalem. Ro'i, die opgroeide in Tel Aviv, was commandant van ploega Tomer, een ploega voor soldaten van ultraorthodoxe gezinnen, behorende bij gdoed-bataljon Rotem, regiment – chatiwa Givati. In de eerste oorlogsdagen vocht hij samen met zijn soldaten in Kfar Aza, waar zij hele families met kinderen hebben gered. Ro'i staat op de nominatie voor een speciale medaille vanwege zijn grote en heldhaftige bijdrage hieraan.

Hij stond bekend als een veelzijdig hoogbegaafde jongen, een briljante leerling op school, hield van Tanach lezen en leren, maar hij was ook atleet, sprinter en kampioen judo van zijn leeftijdsgroep. Hij volgde onderwijs aan de Jesjiva Tichoniet Bar Ilan en de Tichon handsa'im in Herzliya. Hij deed eindexamen van meer dan veertig jechidot limoed: behitstajnoet jeteera – summa cum laude. In de toekomst wilde hij verder leren in het verlengde van zijn middelbare schoolopleiding, een studie in Combined Sciences: technologie in combinatie met natuur- en computerwetenschappen.

In de Aleh van 81/3 meldden wij het sneuvelen van Shay Uriel Pizem. De overgrootvaders van Ro'i en Shay Uriel waren broers, respectievelijk Louis (1914) en Simon (1912) Waterman. Sommige families worden in deze oorlog van meerdere kanten getroffen.

OPROEP

JOODS UTRECHT

Voor een groot onderzoek naar Joods Utrecht in 1940-1945, met name naar leerlingen van de Joodse school in die tijd, wordt gezocht naar familie van de volgende mensen, zie hieronder. Heeft u informatie, dan kunt u mailen naar: victor@joodseschoolutrecht.nl of joannenihom@hotmail.com (052-6029731).

Andriessse	Mirjam	Manassen	Michel
Creveld	Izaak Levie	Meijers	Joost
Gelder, van	Elias Hirsch	Meijers	Willem L
Gelder, van	Izak (isaac)	Neeter	Mietje
Gelder, van	Judith	Ornstein	Lodewijk T H
Genderingen, van	Jenny JJ	Ornstein	Matthijs A H
Groenberg	Hans S	Rijnderman	Mordechai Jesaja
Heijmans	Charlotte E (Lotty Elisabeth)	Rodrigues	Filip
Heijmans	Elisabeth Lidia	Simons Cohen	Helène Judith
Joosten	Rolf	Spier, v	Benjamin (Bennie)
Kiek	Abraham Maurits	Wisch	Wolfgang (Wolf)
Leefsma	Jeremy R (Jimmy)	Wit, de	Jacques A (Sjakie)
Leeuw, de	Johan M(arcus)	Wit, de	Louis
Leeuwin	Samuel	Velleman	Sara J

OPROEP

VEERKRACHT ONLINE

Een project ter ere van en ter nagedachtenis aan Marianne en Manfred Gerstenfeld

Op 2 juli 2024 lanceerde het International Center for Western Values (ICWV) de website [Veerkracht.online](https://veerkracht.online) een *oral history*-project over de Joodse jeugdbewegingen in Nederland uit de periode 1945-1965.

Op dit platform wordt het reilen en zeilen van de Joodse jeugdbewegingen van net na de Tweede Wereldoorlog in detail geschetst in de woorden van hen die er destijds zelf aan deelnamen. De website is een uniek project, dat de *veerkracht* illustreert van een generatie Joodse jongeren die na de hel van de Holocaust de weg wist terug te vinden naar een vitaal leven, midden in de Nederlandse maatschappij.

In 2019 verscheen over dit onderwerp bij Uitgeverij Van Praag te Amsterdam een uitgebreide studie, ook onder de titel *Veerkracht*. In deze publicatie zijn onder andere zeventien interviews opgenomen met voormalige Joodse jeugdbewegers uit de periode 1945-1965. Uit meer dan vijftig andere gesprekken wordt in het boek geciteerd. Deze omvangrijke studie schetst een uniek en fascinerend verhaal. Het toont hoe een generatie Joodse jongeren traumatische ervaringen omzette in creatieve energie. Daarmee gaven zij een nieuwe positieve invulling aan hun leven. Velen vertrokken vroeg of laat naar Israël. Daar droegen zij substantieel bij aan de opbouw van de nieuwe Joodse staat.

Op de website veerkracht.online worden niet alleen de zeventien interviews uit het boek beschikbaar gesteld voor een breder publiek, ook de andere (50+) interviews worden geleidelijk aan bewerkt voor publicatie en komen zodoende uiteindelijk bijna allemaal op de site te staan. De nabestaanden en vrienden van Marianne en Manfred Gerstenfeld hebben de site gecreëerd ter ere van en ter nagedachtenis aan deze twee bijzondere mensen. Het idee om een monument op te richten voor de Joodse jeugdbewegingen in het Nederland van kort na de Tweede Wereldoorlog was afkomstig van Marianne. Marianne overleed in 2012. Manfred heeft de laatste twee decennia van zijn leven - nadat hij zijn carrière had afgerond als consultant van raden van bestuur van diverse *Fortune-500* bedrijven - gewijd aan het strijden voor een betere positie voor de Joodse staat en het Joodse volk. Hiertoe schreef hij vlammeende op-eds welke hun weg vonden naar grote kranten over de hele wereld en publiceerde hij meerdere boeken. Hij ontwikkelde zich zodoende, naar het oordeel van de Israëlische krant *Haaretz*, tot dé expert op het gebied van hedendaags antisemitisme. Manfred overleed in 2021. Een van zijn laatste publicaties was *Veerkracht*, dat hij samen schreef met Wendy Cohen-Wierda.

Astrid Bosch: astrid@icwv.org

HALTE HAUSDORFF, HET LEVEN VAN DAVID HAUSDORFF: JOOD, HUISARTS, ROTTERDAMMER

door Marcel Monnickendam

Als klein jongetje liep ik op sjabbat met mijn vader van Crooswijk naar de sjoel in de Rotterdamse Joost van Geelstraat. Dat was ongeveer een uur lopen. Als ik erg moe was, mocht ik aan het einde van de wandeling op zijn schouders zitten. Onze route liep langs West-Kruiskade 6a, waar we vaak na afloop van de dienst met plezier even naar binnen gingen (de trap op) naar 'oom' David Hausdorff en 'tante' Hilde. Soms kwamen we dan ook de 'reus van Rotterdam' tegen, die om de hoek woonde. Met de kinderen Hausdorff en Birnbaum zaten we op de jeugdvereniging Hasjalsjelet.

Deze herinneringen en vele andere, kwamen boven bij het lezen van de prachtige biografie: *Halte Hausdorff, Het leven van David Hausdorff: Jood, huisarts, Rotterdammer*, geschreven door Trix van Bennekom.

Trix van Bennekom woonde jarenlang op Bonaire waar ze haar twee eerste boeken schreef: *De tragiek van Bonaire* en de biografie *Abraham, kroniek van een politieke dynastie*. Een aantal jaren geleden kwam de naam dr. Hausdorff ter sprake. Hij was de huisarts van haar schoonfamilie geweest. Na intensief onderzoek, toestemming van de familie en terugkeer naar Rotterdam, begon zij dit boek te schrijven.

David Hausdorffs familie kwam in de 19e eeuw uit Posen (Poznan) wat toen tot Duitsland behoorde. In 1901 in Rotterdam geboren, trouwde hij in 1935 met Hilde Gradenwitz. Hilde was in Berlijn haar studie geneeskunde begonnen maar werd in 1933 als Jodin de universiteit uitgezet. Zij werd dus "geen dokter maar doktersvrouw." [p. 10]

Dit boek is breed opgezet. Het begint met de geschiedenis van de familie Hausdorff, David als jongen en later als arts en Agoedist, vervolgens de 'vooravond' en dan de oorlog. Het boek integreert op knappe wijze drie dimensies: het verhaal van dr. David Hausdorff, het verhaal van Rotterdam en dan in het bijzonder van Joods Rotterdam, dat voor de oorlog een grote en bloeiende gemeente was (de grootste Joodse gemeente na Amsterdam) en ten slotte de omliggende algemene geschiedenis. Interessant zijn

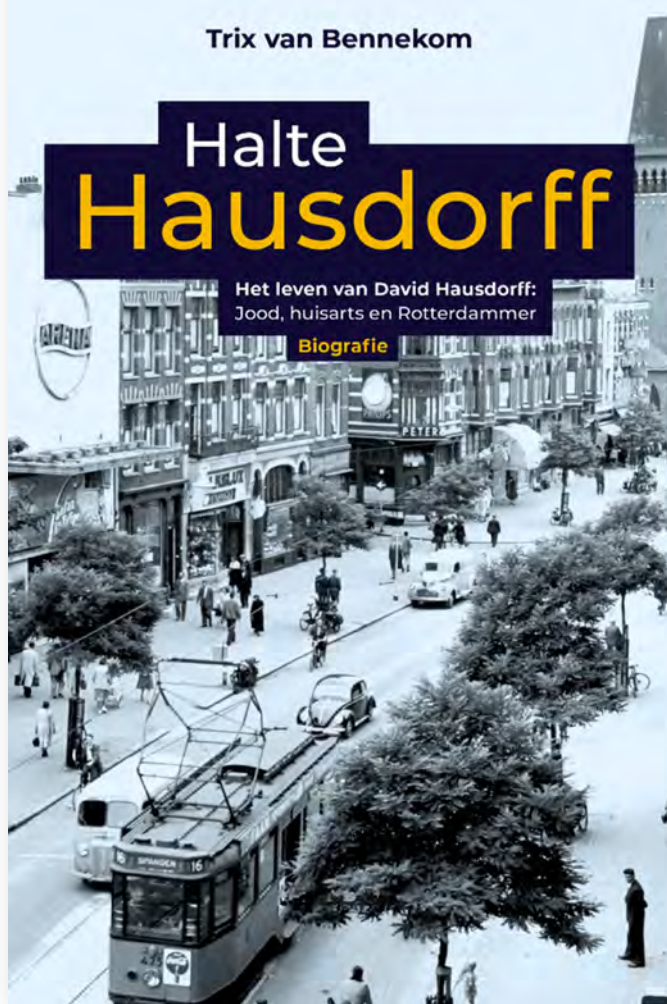
de ontwikkeling van de Agoeda en de internationale betrekkingen die David Hausdorff als vooraanstaand lid er toe brachten om veel in Europa te reizen.

Een groot en somber gedeelte van het boek is aan de oorlog gewijd. Dit begon natuurlijk met het bombardement van Rotterdam. Velen werden dakloos, maar de Joodse gemeente, dr. David Hausdorff en anderen probeerden zo veel mogelijk hulp te bieden.

Op indringende wijze beschrijft de auteur hoe de Duitsers langzamerhand de strik om de nek van de Joden steeds verder aanhaalden. Uiteindelijk werden alle Rotterdamse Joden (voor zover ze niet waren ondergedoken) op transport gezet. Het Joods ziekenhuis en het bejaardenhuis haalden de Duitsers op wrede wijze leeg. Wat er gaande was in Loods 24, waar zij alle Joden verzamelden voor de deportaties en waar Joodse artsen probeerden te redden wat er te redden viel, is herhaaldelijk beschreven, alsmede het zwijgen van een gedeelte van het Nederlandse volk, de collaboratie van de politie en bezoeken van Duitse functionarissen als Aus der Fünten. Ook aan de Weinreb-affaire besteedt Van Bennekom aandacht.

Uiteindelijk werd het te gevaarlijk voor de familie Hausdorff en in 1943 doken zij, samen met de familie Lion van Dijk, in Vlaardingingen onder. Vier kinderen en vier volwassenen in een kleine ruimte was niet eenvoudig en de ervaringen van de onderduik, alsmede de bevrijding worden uitvoerig besproken.

De overlevenden wachtte na de oorlog een koud 'welkom'. Een gedeelte van de Nederlandse bevolking was niet blij dat de Joden terugkwamen. Van Bennekom beschrijft uitvoerig de kille ontvangst door de overheid en de moeilijkheden die de overgeblevenen in de weg werden gelegd, o.a. het probleem van de Joodse weeskinderen en de affaire Anneke Beekman.

David Hausdorff probeerde met onuitputtelijk energie zowel zijn praktijk als de Joodse gemeente weer op te bouwen. Na de oorlog woonde zuster Lydia Birnbaum, wier man vermoord was, met haar kinderen bij hen in tot ze op Alia gingen.

Een bijzonder ontroerende beschrijving betreft het weerzien (uit de kampen en de dodenmars) van Willy Laufer en Hausdorff.

Dr. Hausdorff zat in vele lokale, landelijke en internationale comités. Zijn ideaal was altijd geweest om vooral de jeugd een degelijke Joodse opvoeding te geven. Dat deed hij door het organiseren van lessen en cursussen, het schrijven van boeken (o.a. *Jom Jom*, *Van Adam tot Ezra*) en het oprichten van de jeugdbeweging Hasjalsjelet. Als Agoedist was hij geen zionist, maar Israël lag hem altijd

na aan het hart en een deelte van de kinderen uit de jeugdbeweging is op Alia gegaan. Wat dat betreft had hij een andere opvatting dan zionisten als Lion van Dijk, Guus Monnickendam en anderen.

De wederopbouw van de Joodse gemeente ging parallel met de wederopbouw van Rotterdam. In 1954 opende de gemeente een nieuw sjoelcomplex met woningen voor rabbijn Vorst en sjamasj Goldfinger; een foyer, een grote zaal met toneel en leslokalen waar onder andere Max Reisel les gaf. De chazzan was de heer Seyffers. Het prachtige houtwerk en meubilair kwam uit de fabriek van Ben van Baren (grootvader van Ruben Vis) in Hillegersberg, waar wij als kinderen graag op zondag vertoefden.

Medisch-halachische onderwerpen werden door de drie orthodox-Joodse artsen besproken: Hausdorff, Elzas en Monnickendam met als vierde expert apotheker Jo Cohen. Ze waren het niet altijd met elkaar eens. Elzas en Cohen fungeerden soms als chazzaniem.

Na het vertrek van verschillende gemeenteleden, voornamelijk naar Israël, was het hoogtepunt van Rotterdams Joods leven voorbij. De affaire Joods monument en de affaire Rabbijn Kahn (uitvoerig beschreven) zetten een domper op het gemeentelven. David Hausdorff werd geëerd met de Ridderorde van Oranje-Nassau. Zijn laatste levensdagen bracht hij door bij zijn dochters in Antwerpen. Het is frappant hoe weinig aandacht er eigenlijk is geweest voor de Rotterdamse Jodenvervolgung.

Trix van Bennekom is er in geslaagd een boeiende geschiedenis op te tekenen. Heel knap hoe zij de sfeer in Joods Rotterdam op een unieke, aangrijpende en toch piëteitsvolle manier heeft weergegeven. Een boek dat je in één adem kan uitlezen. Er is uitgebreid aandacht besteed aan Joodse uitdrukkingen en gewoonten, inclusief een woordenlijst, zodat de inhoud voor iedereen te begrijpen is. Verder is elk hoofdstuk uitvoerig geannoteerd met bronnen en voetnoten. De Index bevat een uitgebreide namenlijst.

Ten slotte verwijs ik naar de hier onder staande link, waarin alle gegevens over het boek te zien zijn:

<https://studiorashkov.vrijeboeken.com/book/9789083320458-halte-hausdorff.html>

* Trix van Bennekom, *Halte Hausdorff, Het leven van David Hausdorff: Jood, huisarts, Rotterdammer*, Uitg. Studio Rashkov, 2024, ISBN 9789083320458, 596 blz. € 29,95; Ook als e-book verkrijgbaar voor € 21,95.

HELEN LAUB-BROER – EENVOUDIGE VERHALENDE GEDICHTEN

door Bart Berman

Helen Laub-Broer-Seyfers – zoals de ondertekening van haar voorwoord luidt – werd geboren te Den Bosch en kwam op Alia in 1956. Ze had nooit tijd om haar schrijfbambities uit te leven tot op hoge leeftijd; deze bundel is er een uitvloeisel van. In 185 bladzijden weet ze haar gevoelens, haar inzichten en invallen onder woorden te brengen. Woorden die ze niet noodzakelijk in een bepaalde versvorm of een vast rijmschema rangschikt, want het mag niet ingewikkeld worden: dat zou de eenvoud die ze nastreeft alleen maar hinderen.

De inhoud gaat dan ook over en is bedoeld voor (volgens de ondertitel) 'eenvoudige normale mensen'. Over die mensen van vroeger en nu schrijft Helen Laub verhalende gedichten met een glimlach en een traan, hier en daar onderbroken door een meer persoonlijke overpeinzing. Zo ziet ze kans om aannemelijk te maken, dat het poëtische en het alledaagse aan elkaar kunnen grenzen, elkaar aanvullen. Bijzonder is, dat Helen Laub haar gedichten altijd met de hand geschreven afleverde. Greet Coopman-Troostwijk heeft ze enkele jaren geleden in een voor Aleh bewerkbare vorm overgezet. Het resultaat van die arbeid kwam nu in deze publicatie terecht.

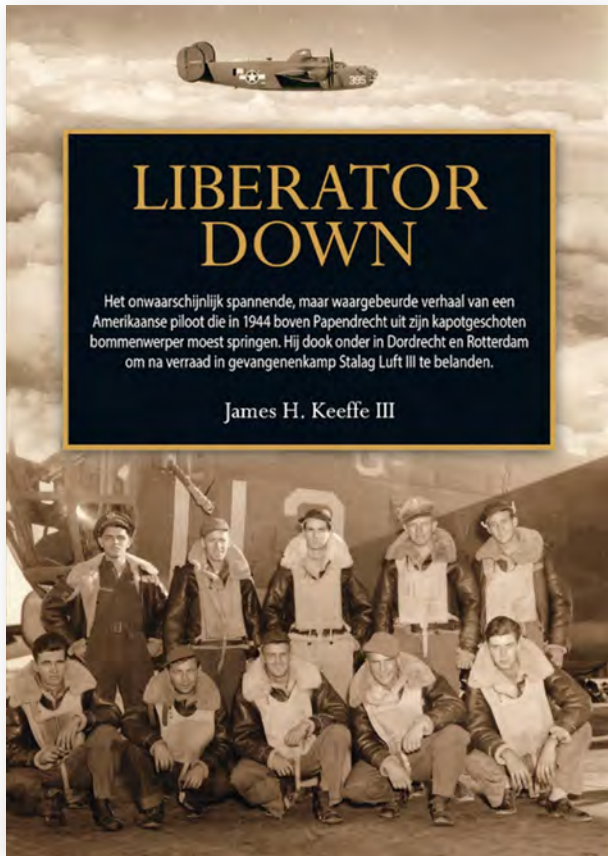
Het lezen en herlezen waard!

* Helen Laub-Broer, Eenvoudige verhalende gedichten. Uitg. Docostory Ltd, Ra'anana 2024.

LIBERATOR DOWN

door Ya'akov Almor

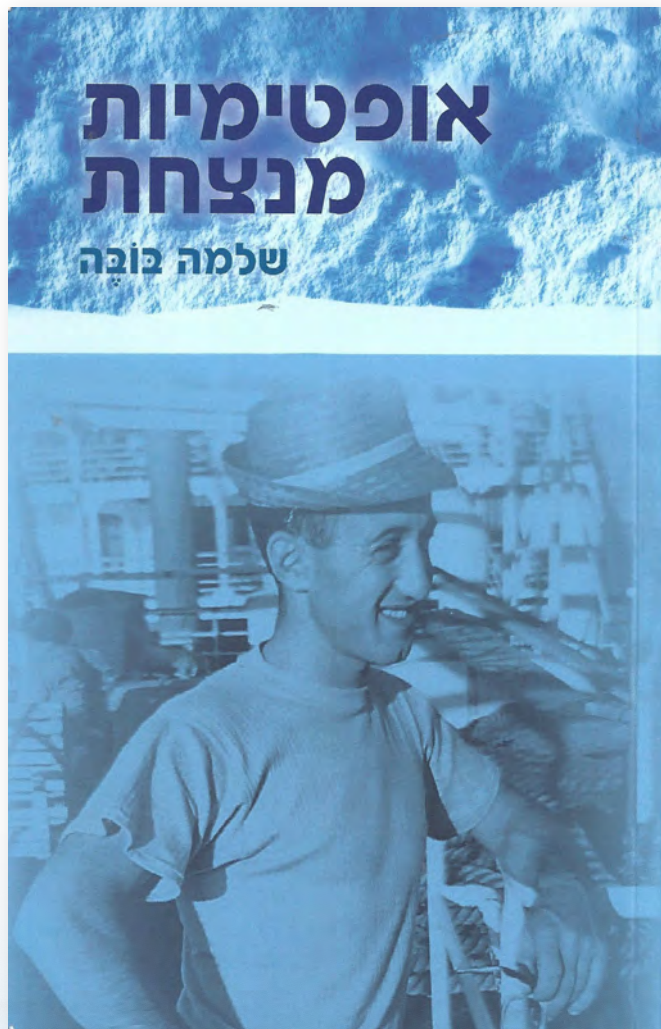
Het is 8 maart 1944; terugkerend van een missie boven Berlijn met hun bommenwerper ‘Liberator’ besluit de Amerikaanse bemanning te parachuteren bij het Nederlandse Papendrecht, nu twee van de vier motoren niet werken en de brandstof op raakt. De enige die niet meteen door de bezetters wordt gevonden is tweede piloot James (Jim) Keeffe, via de ondergrondse naar de Gravendijkwal te Rotterdam gebracht. Hij probeert te vluchten om weer aan de strijd deel te nemen maar belandt – na verraad – vanuit Antwerpen in een krijgsgevangenenkamp.

Het heeft tot het begin van deze eeuw geduurd tot zoon Jim, de auteur, diens vader zover kreeg dat deze zijn oorlogsverhaal en verdere loopbaan voor hem heeft vastgelegd. Een der bijlagen is geschreven door Helen Berman-Cohen (Israël), toen amper acht jaar oud met haar ouders ondergedoken in hetzelfde Rotterdamse bovenhuis.

Een kundig vertaald, rijk geïllustreerd [NIEUW MEDIUM, TREMA AJB] boek van 472 bladzijden en bovenal: een spannend relaas!

* James H. Keeffe III – *Liberator Down*, Oorspronkelijke titel: *Two Gold Coins and a Prayer*, Vertaling: Adri Brevet en Wim de Leur, Uitgave Stichting James Keeffe, 2024; ISBN: 9789464912623/NUR 689

אופטימיות מנצחת שלמה בובה

אפריל 2491; שלמה (סלמון) בובה, בן 4, עובר דרך המחלת ההולנדית למשפחה אומנת בבוסום, מזרחה מאמסטרדם. עוד שלוש שנים הלאה, אחרי השיחרור, בא אליו מבקר כבר לא מוכר: אבא שלו. בשני משפטים, אלה המהפכים בחייו של סלמון הקטן. הוא חוזר עם אביו אברהם (בראם) ועם אחותו אסתר (אתל), ניצולת השואה גם היא, לעיר מולדתו איינדהובן. אך בבית לא מחכה להם אמא מריאנה, שנספתה בצעדת המוות. בראם בובה מתחתן שנית; לו ולאם החורגת תהיה בת, יוהנה (הנקה). בתום לימודיו בתיכון הטכני, סלמון מתחיל לעבוד במסגרת חברת פיליפס, כמו אבא שלו. ב-6591 נופלת החלטה: לעלות ארצה. דרך הכשרה קצרה באנגליה, סלמון מגיע עם קבוצה בינלאומית לאונייה במרסיי ומשם למדינה, שנמצאת אז בעיצומה של מלחמת סיני. שלמה - שמו החדש-ישן - משלים שנת שרות בקיבוץ ואת שנות הצווא ומוצא עבודה במפעלי נייר בחדרה. לייג בעומר 2691 הוא התאריך של נשואיו עם ציפורה (ציפי) זוזובסקי; נולדות להם שתי בנות, אורנית ומיכל.

שלמה פורש לפנסיה מוקדמת ב-3991 וכיום הוא מתעסק בכמה וכמה פרויקטים של התנדבות. סיפור חייו הוא עשוי לרגש את הקורא והסיסמה: אופטימיות מנצחת!

ברט ברמן

*Het bovenstaande is een boekbespreking van 'Optimioet menatsachat' (Optimisme overwint) door Shlomo Bobbe, uitgave Docostory, Ra'anana 2023.

DE PUZZEL: LAATSTE COLUMN VAN ELDAD KISCH*

Het puzzelen is een volstrekt onnutte bezigheid, soms gezellig als je het met meerdere mensen doet. Wij puzzelen niet zelden als er niets beters te doen is aan klusjes of op de televisie. Het zou ook mogelijk beschermen tegen het voortschrijden van dementie.

Vaak lenen we de puzzel van vrienden. Flinkke puzzels van 1000 or 2000 stukjes, zoals de doos je alvast meldt. We tellen ze niet op voorhand na. Dat is waarschijnlijk geen goed idee, want er ontbreekt altijd uiteindelijk, als het allemaal af is, een stukje.

Annelien is een goeierd, en nog handig ook, en maakt dan het missende stukje na, met knippen en vijlen en verven: uren werk. Knap werk.

Niet lang geleden kochten wij zelf weer eens een puzzel van 1000 stukjes, in de originele doos. Zelf de plastic verpakking opengemaakt en begonnen aan het urenlange werk. Ons zou dat niet gebeuren – zulke oppassende mensen. En ja hoor, na gedane zaken ontbraken er twee stukjes.

De hele 'werk'-omgeving afgezocht, onder stoelen kussens, kasten. De stofzuiger zeer zorgvuldig geleegd, niets. Dat was onze eer te na. De volgende dag nog eens alles nagelopen tot in de verste hoeken. Waarempel wel een halfverteerd stukje van een vorige puzzel gevonden, maar dat was al eenmaal zeer vakkundig nagemaakt, dus daar kwamen we niet verder mee.

Beschaamd moeten we ons er bij neerleggen dat er geen volmaakte puzzels bestaan! Of geen volmaakte mensen?

*Eldad Kisch,
maart 2024.*

* Dr. Eldad Kisch is overleden op 12 juli 2024.

**IK WIL NIET OPSCHEPPEN,
MAAR MIJN VADER HEEFT
DEZE PUZZEL BINNEN EEN
MAAND IN ELKAAR GEZET.**

Bloedserieus

Een paar maanden geleden kreeg ik via email een uitnodiging van de Organisatie van Vrijwillige Bloeddonors in Israël (Atad) om de jaarvergadering bij te wonen. Ik geef bloed sinds ik student was maar had geen idee hoe vaak ik bloed heb gegeven sinds ik in Israël woon. Ik belde vervolgens het secretariaat om te vragen hoe lang ik al lid ben van de Atad.

“Zover ik kan zien, al zo’n 30 jaar!” klonk het antwoord. Ik vroeg of hij ook kon zien hoe vaak ik bloed heb gegeven. “77 keer! Respect! Dat betekent ook dat indien je de komende vergadering bijwoont daar een oorkonde uitgereikt kunt krijgen. Doen we voor donors die meer dan 75 keer bloed hebben getapt. ‘t Is wel een lange rit van Mitzpe Ramon naar Ramle, maar een oorkonde, da’s toch mooi, dacht ik. Ik bevestigde dus maar.

Een dag later kreeg ik een telefoontje van Yoav Bar Ze’ev, de voorzitter van Atad. “Ik heb je LinkedIn profiel nageplozen. We hebben lui zoals jij nodig in ons bestuur. Vooral iemand zoals jij, met een achtergrond in fundraising en PR! Zou je dat willen doen?” Op 11 Juni, in de theaterzaal van het gloednieuwe hoofdkwartier van de bloedbank van Magen David Adom in Ramle, werd ik tot één van Atad’s twee nieuwe bestuursleden verkozen.

Meer dan 80 vrijwillige bloeddonors kregen begin juni op de jaarvergadering een oorkonde uitgereikt. Sommige van deze bloeddonors bleken meer dan 220 maal bloed te hebben gegeven. Dat is 110 liter! Helaas bleek dat ze vergeten waren mijn oorkonde aan te maken. De foto waarop ik – met oorkonde – naast Yoav Bar Ze’ev sta, werd een maand later in de bloedbank van het medisch centrum Tel Hashomer – het grootste medische complex in Israel – genomen.

Magen David Adom (MDA) – de Rode Davidster – is ons ‘eigen’ Rode Kruis. Het symbool van het kruis werd bij de oprichting van MDA in 1930 vanzelfsprekend vervangen door de Davidsster, net zoals in de islamitische wereld de sikkel van de maan https://en.wikipedia.org/wiki/International_Red_Cross_and_Red_Crescent_Movement als symbool ging dienen. Het heeft tot 2006 geduurd voor MDA door het Internationale Rode Kruis werd erkend. Zoals je hier kunt lezen, is deze organisatie Israël nooit goed gezind geweest. (https://nl.wikipedia.org/wiki/Magen_David_Adom).

MDA is, naast de rijkspolitie en de grenspolitie, Israël’s meest belangrijke hulpdienst. Wanneer je 101 belt, staat er binnen een paar minuten een paramedic voor de deur. De organisatie heeft een miljarden budget, maar steunt voor grote projecten graag op giften, vooral uit de Joodse diaspora. Het genoemde nieuwe hoofdkwartier van de bloedbank – ondergronds en bovengronds – werd zo goed als volledig met giften bekostigd.

MDA – in de Israëlische mond ‘Mada’ – leunt op tienduizenden vrijwilligers die talloze functies vervullen. In mijn dorp zie je bekenden opeens voorbij komen rijden in een van MDA's twee ambulances, zie je een jonge buurvrouw van verderop in de straat op een ‘eerstehulpmotor’ stappen, of kom je de hoofdcassière uit de supermarkt in MDA uniform tegen op de eerste hulp voorpost in Mitzpe Ramon. Deze vrijwilligers treden vaak in het voetlicht, en terecht, want ze dienen een bloedserieuze zaak.

Daarentegen zijn Atad en haar tienduizenden leden een ondergeschoven kindje. Je vindt bij MDA bijna geen woord over het belangrijke werk dat onze vrijwilligers doen bij ‘bloed-campagnes’, d.w.z. gerichte activiteiten om burgers te motiveren bloed te geven. Geen woord over het werk wat ze tijdens deze verdomde oorlog hebben gedaan en blijven doen. En tenslotte – Atad zou met een behoorlijk budget goed werk kunnen doen om meer bloeddonors naar de bloedbanken en bloedcampagnes te krijgen. Nop krijgen we.

‘t Ziet er dus naar uit dat ik wel wat te doen zal hebben in mijn nieuwe – vrijwillige – functie.

Herfst in augustus

In Jeruzalem begint de herfst al in augustus. Dit lijkt een bizarre uitspraak, maar hij spoort met wat ik zie, de eerste herfstboden. Ochtenddauw op auto's, het is dan nog maar 4 augustus, mistflarden soms en een zon die zich aan nevelen ontworstelt. Die zonsopgang is ook alweer een heel uur later dan op de langste dag, steeds verder kruipend naar zes uur en daar voorbij, eind augustus. Tijdens onze ochtendwandeling zien mijn hond Mini en ik opeens een kleine rimon, granaatappel, hangen aan een onooglijk scheef gegroeid boompje, dat gemeentewerkers kennelijk in een verloren hoek kwijt moesten. Dit boompje heeft duidelijk nog veel te leren, maar wij weten waar volgroeide bomen staan en lopen daar langs om te zien of dat granaatappeltje geen vergissing is. Prachtige rimoniem zien we daar half augustus, ze doen al denken aan Rosj Hasjana...

Een ware herfstbode komt als een kale stengel de kurkdroge grond uit, gevoed door een enorme knol onder de oppervlakte. Het is de chatsav (Drimia), gevoelig voor de hoeveelheid zonlicht per etmaal. Het teruglopen daarvan is het sein om nieuwsgierig uit de grond te komen. Dichters en zangers als Naomi Shemer en Yehoram Gaon kwam het goed uit dat chatsav rijmt op stav, herfst,

want dat is hun boodschap: een alom erkende herfstbode. Aan de stengel groeien kleine witte bloemetjes, die groepsgewijs van beneden naar boven opengaan, zodat het wit als het ware langs de stengel omhoog kruipt. Iedere dag een beetje, sommige stengels precies bloeiend van Rosj Hasjana tot Jom Kipoer.

De druiven mag ik ook niet vergeten. Ze zijn waarschijnlijk op de heuvel in mijn wijk geplant door monniken, die er ooit woonden. Nu zijn dat verwilderde kleine blauwe druiven, heerlijk zoet. Bijna niemand weet dat ze daar zijn, tussen de struiken achter het nieuw gebouwde merkaz kehillati (community center) en net ver genoeg van twee sfeerverwoestende woontorens. 37 jaar geleden woonden we pal onderaan de heuvel. De bebouwing er bovenop bestond toen nog niet, het was een ongerepte heuvel vol zeldzame begroeiing. Een jonge herder met kudde geiten kwam daar vanuit een Arabisch buurdorp. Sommige geiten daalden af aan onze kant. Tot vreugde van onze kinderen zette de grootste geit soms zijn voorpoten op onze vensterbank en keek kauwend naar binnen. Uit die tijd weet ik dat half augustus de druiven rijp zijn. Toen ik er dit jaar ging plukken ontmoette ik twee oudere vrouwen, die me meteen een trosje

gaven. Zij kennen dit geheim ook, geboren en getogen als ze zijn in de sjeke Arabische wijk Sheikh Jarrah, twintig minuten lopen hier vandaan. Ze komen hier om te wandelen en gymnastiek te doen op dezelfde door de gemeente neergezette martelwerktuigen als waar ik gebruik van maak. Hoog opgeleid en met een losse sjaal luchtig om hun hoofd, willen ze altijd Engels met me spreken. Ze zoeken het zelfde als de joggende jonge vrouwen uit het buurdorp, die bij ons in dit soort bezigheden niet worden gestoord. Tegenwoordig dragen ze allen een hijab, hoofdbedekking, vroeger was dat niet zo.

Een van die jonge vrouwen zie ik later op een muurtje zitten naast het tankstation tussen haar wijk en de onze. Ze heeft brandschone kleren aan en haar hijab is zorgvuldig gestreken, alsof ze uitgaat. De les-auto die komt aanrijden verklaart alles. Die rijdt haar wijk niet in, uit angst voor stenengooiers – eigenlijk een verzekeringskwestie – en zij bewaakt graag haar privacy. Daarom loopt ze van huis naar het tankstation. Nu kruipt ze achter het stuur voor de les. Niet zelden zijn de eerste rijlessen op sjabbat als er bij ons weinig verkeer is. Ondanks de voortschrijdende 'charedisering' van de vroeger seculiere wijk is het verkeer (nog) niet aan banden gelegd, maar ook bij ons is het karakter van de bevolking religieuzer geworden de afgelopen decennia. Vandaag is het echter een gewone weekdag en druk. Ze heeft al ervaring en rijdt zelfverzekerd weg.

Thuisgekomen sta ik aan het aanrecht groente te snijden en dan... opeens staat hij naast me in de keuken, zijn legerkleding nog aan. Ik had niet eens gemerkt dat hij ons huis binnenkwam, want de honden blaffen nu eenmaal niet naar mensen van eigen tribe. Zelfs hun blij gedans en gepiep was me ontgaan, omdat ik met oortjes in mijn hoofd naar de radio luisterde, resjet bet, de nieuwszender. De combat medic in een Golani patrouille kijkt zijn moeder vrolijk aan. Overmorgen moet hij nog voor een week terug naar het noorden en dan, als er geen escalatie optreedt, zit het er weer op. Alles bij elkaar is dat al het einde van de zevende maand reservedienst sinds 7 oktober, vorig jaar. Hij woont in een mosjav ten westen van Jeruzalem, maar heeft zijn legerspullen meestal bij ons liggen. Straks vertrekt hij als burger naar de mosjav en wij doen de was. Op een ochtend, eind augustus, ben ik al wakker tegen half vijf als ik hoog in de lucht straaljagers hoor, die naar het noorden vliegen. Radio aan, nieuws om vijf uur. Al snel hebben ze het over een aanval van wel honderd

straaljagers op Hezbollah om het afschieten van een grote hoeveelheid raketten en drones op Israël te voorkomen. Toen het na amper twee uren weer rustiger werd en zelfs de vrees voor de grote escalatie opnieuw verdween, liet ik Mini uit. Ik ging achterover op een betonnen muurtje liggen in het hondenpark op de heuvel. Elk jaar, eind augustus, speur ik de hemel af naar ooievaars, die vanuit Europa naar het zuiden vliegen, naar Afrika. Ze komen hier altijd over in de laatste week van augustus. Ik zag niets bewegen in de hoge blauwe hemel, geen straaljagers naar het noorden en geen ooievaars naar het zuiden, alleen de 'floaters' in mijn ogen. Na enkele minuten kreeg ik een lik over mijn wang. Mini wilde verder.

De dag erna probeerden mijn partner en ik een lampje nogal hoog aan ons huis te bevestigen. Mijn taak bij dit soort dingen bestaat uit het komen kijken of het wel recht zit. We keken samen omhoog en zagen daarbij ook een flink stuk van de hemel en ja hoor, ooievaars! Daar waren ze dan toch echt, honderden recht boven ons huis op hun route naar het zuiden. Het wordt herfst. Dat gebeurt vanzelf, geruststellend. Ik hoef er niet voor te demonstreren. Het zorgt ervoor dat we enigzins stabiel blijven, ons verstand bij elkaar blijven houden.

Kwam de vrede maar net zo vanzelf als de herfst, op zachte sokken met granaatappels en ooievaars. We zijn met deze oorlog nog lang niet klaar. Ik zie alleen de 'floaters' en ook soms stevige tranen in mijn ogen.

Chaya Brasz

* Dit artikel verscheen eerder in [De Vrijdagavond](#).

Nieuws uit

▶▶▶ JOODS NEDERLAND

Door Harry Polak

Het nieuws in deze rubriek is vooral gebaseerd op berichten gepubliceerd op jonet.nl of uit andere Nederlandse media. Deze aflevering bestrijkt de periode van eind maart tot ongeveer half augustus 2024.

Mahatma Gandhi aan de Apollolaan in Amsterdam

Anne Frank-beeldje beklad

Tot tweemaal toe werd het standbeeld van Anne Frank aan het Amsterdamse Merwedeplein met rode verf en leuzen ("Free Gaza") besmeurd. Na enige aarzeling besloot de gemeente om er een camera op te hangen. Ook andere monumenten in Amsterdam Zuid ter herinnering aan de Tweede Wereldoorlog en de Jodenvervolging zijn met rode verf besmeurd door anti-Israël activisten. Zelfs het beeld van Mahatma Gandhi aan de Apollolaan moest het ontgelden, evenals de gevel van het koninklijk paleis op de Dam.

KLM en EL AL

De nationale luchtvaartmaatschappijen van Nederland en Israël zijn overeengekomen om meer te gaan samenwerken. EL AL-klanten kunnen ook op de KLM-website vluchten boeken (onder vluchtnummers KL2470, KL2472 en KL2474). De KLM heeft de vluchten naar en van Israël tot eind oktober stopgezet vanwege de oorlogsdreiging. Andere buitenlandse maatschappijen hebben hun vluchten eveneens opgeschort.

Reisadvies rood

Het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken heeft vanaf 5 augustus heel Israël aangemerkt als gevaarlijk (rood) vanwege de dreiging uit Iran en Libanon (Hezbollah). Nederlanders is aangeraden om Israël te

verlaten. Hetzelfde geldt overigens ook voor Libanon. Bij problemen kan de ambassade geen hulp bieden. Vlak na 7 oktober werden nog repatriërvluchten aangeboden.

Premier Schoof achter Israël

De nieuwe Nederlandse eerste minister heeft aan president Herzog laten weten dat Nederland achter Israël staat als het gaat om de veiligheid van het land. Schoof schreef onder andere dat Nederland zich blijft inzetten "voor de-escalatie en een onmiddellijk staakt-het-vuren in Gaza." Ook besteedde hij aandacht aan het lot van de gegijzelden én meer humanitaire hulp in Gaza.

JNF benefietavond

Eind juni hield het Joods Nationaal Fonds een geslaagde benefietavond in Amsterdam. De zeshonderd aanwezigen luisterden naar de verhalen over 7 oktober van drie speciaal overgevlagen Israëli's. In ruim honderd jaar zijn in Israël meer dan 260 miljoen bomen geplant dankzij het JNF, dat overigens nog meer doet dan alleen bomen planten.

Pro-Israël demonstratie

Eind mei vond een pro-Israël demonstratie plaats op de Dam op touw gezet door de SGP. De politie wist anti-Israël betogers te weren met inzet van de Mobiele Eenheid. Er zijn tegendemonstranten aangehouden voor het verstoren van de openbare orde (er was sprake van fysiek geweld) en met politiebusjes afgevoerd.

Hillel Neuer in Tweede Kamer

De bekende voorman van UN Watch, Hillel Neuer, was als gast aanwezig in de vaste Kamercommissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Hij bepleitte het

UN Watch voorman Hillel Neuer spreekt in de Tweede Kamer

stopzetten van de steun voor de UNRWA, vooral vanwege gedragingen van UNRWA-medewerkers in verband met 7 oktober. Het werd hem door diverse linkse Kamerleden niet makkelijk gemaakt, maar hij had veel bewijsmateriaal voor zijn stelling. Niettemin heeft Nederland weer drie miljoen Euro aan de UNRWA in het vooruitzicht gesteld bij voldoende vooruitgang van de UNRWA.

Dader aanslag Israëlische ambassade veroordeeld

De Syriër die in maart een molotovcocktail naar de ambassade van Israël gooide is tot tweeënehalf jaar gevangenisstraf veroordeeld. De rechter gaf aan dat diplomatiek verkeer juist in tijden van grote spanningen moet kunnen doorgaan. De aanslagpleger had zijn onvrede op een andere, vreedzame manier kunnen uiten.

Studentenprotesten

Met name in Amsterdam, maar ook op andere plaatsen (zoals Utrecht, Nijmegen) waren heftige studentenprotesten tegen de oorlog in Gaza. Er zijn daarbij veel vernielingen aangericht. De roep om boycot van Israël was groot. Enkele onderwijsinstellingen of onderdelen daarvan gingen daarin mee, zoals de Amsterdamse Rietveld Academie. Anderzijds lieten universiteitsbesturen weten dat ze niet van plan waren om de academische banden met Israëlische universiteiten te verbreken. Joodse studenten en medewerkers organiseerden zich en lieten een duidelijk protest horen tegen de onveilige situatie voor hen en ook tegen boycot van Israëlische academische instellingen en academici.

Anti-Joodse incidenten

De lijst met anti-Israëlische en anti-Joodse incidenten is lang. Hierbij slechts enkele voorbeelden naast wat in deze rubriek nog meer wordt genoemd. De zaalvoetballers van Maccabi staan steeds meer onder druk. Daardoor is het aantal teams geslonken van acht naar twee. Het gaat om schelden, beledigingen, vechtpartijen en zelfs mishandeling. In Amsterdam zijn voor huizen stoeptegels met de tekst "No Zionists allowed" ontdekt. In Dordrecht werden Stolpersteine geroofd. Opvallend is dat ook organisaties die achter Israël en Joden staan het mikpunt zijn geworden, zoals de bekladding van het gebouw van Christenen voor Israël in Nijkerk. Pro-Palestijnse christenen bezetten het kantoor van de Christen Unie in Amersfoort, nadat het eerder was beklad. Gebouwen vlakbij het herinneringscentrum Westerbork zijn beklad

Nederlands eerste minister Dick Schoof

met hakenkruizen en andere nazistische uitingen.

Positief nieuws

Koning Willem-Alexander bezocht in april Joodse locaties in Amsterdam-Buitenveldert, zoals Rosj Pina en hij sprak met Joodse winkeliers. Centraal stonden de zorgen over toenemend antisemitisme. In het Catshuis vond in mei een bijeenkomst plaats over antisemitisme, waarbij de toenmalige premier Rutte en andere ministers aanwezig waren plus vertegenwoordigers van Joodse organisaties en de landelijke antisemitisme-coördinator Eddo Verdoner. Ook vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties zoals de voetbalbond KNVB en universiteiten waren erbij. Nagenoeg alle burgemeesters van Nederland spraken hun zorg uit over Jodenhaat, waarbij zij het opnamen voor Joodse Nederlanders. Het Ministerie van Onderwijs heeft een gids uitgegeven tegen Jodenhaat in de klas voorzien van tips, waaraan door het CIDI is meegewerkt. Verder is in april een podcast over de Joodse geschiedenis van Amsterdam op internet gezet. Volg dit via de link: (<https://amsterdamhumanitieshub.nl/projecten/de-joodse-stad/podcast/podcast.html>).

Restauraties en rechtsherstel

De Joodse begraafplaats van Veenendaal, onderhouden door vrijwilligers in overleg met het NIK, kreeg een prijs. De Joodse begraafplaats in Enschede is opengesteld voor het publiek. In Veghel komt ook, zoals op veel andere plaatsen, een Joods monument ter herdenking van de door de nazi's omgebrachte Joden. Uit onderzoek blijkt dat inmiddels 163 gemeenten onderzoek hebben laten doen naar hoe na de Sjoa het rechtsherstel is uitgevoerd, 55 gemeenten (nog) niet.

Nipkow schijf serie Joodse Raad

De tv-serie over de Joodse Raad trok veel kijkers en wist veel mensen aan het denken te zetten. Zo steldeopperabbijn Binyomin Jacobs zijn eerdere negatieve mening bij. De impact en het niveau van het tv-drama waren reden om de Zilveren Nipkowschijf, dé jaarlijkse Nederlandse tv-prijs, uit te reiken aan de vijfdelige serie. De eerste aflevering trok bijna anderhalf miljoen kijkers.

CIDI

Begin april bestond het CIDI vijftig jaar. De huidige directeur Naomi Mestrum schreef over het gouden jubileum: "Wat zou het mooi zijn geweest wanneer we onszelf na vijftig jaar konden opheffen. Dat zou hebben betekend dat Israëlië eerlijk behandeld werd en antisemitisme niet meer bestond. Helaas is de realiteit anders."

Replica Hamastunnel

Een door kunstenaar Roni Levavi nagebouwde Hamastunnel was in juni in Den Haag te zien bij het gebouw van de Tweede Kamer. Het project van galeriehouderster

Zilveren Nipkowschijf voor de tv serie: 'De Joodse Raad'

Het Koninklijk paar bezoekt Joodse Gemeente Amsterdam

Rachel Meijler was gewijd aan haar neef La'or Abramov die op 7 oktober werd vermoord. Zo vroeg men aandacht voor de gegijzelden en de vele andere door Hamas gemaakte slachtoffers van 7 oktober.

Roofkunst

In het nieuwe Nationale Holocaust Museum is de tentoonstelling 'Beroofd' over Roofkunst te zien. De expositie is een co-productie van het Joods Museum en het Rijksmuseum. Het gaat de organisatoren vooral om de menselijke kant, dat wil zeggen: wat doet roof met de families en hoe is het na de Tweede Wereldoorlog verlopen?

Cultuur

Amazon gaat in navolging van de boekensite Bol.com en andere boekverkopers het aanbieden van anti-Joodse boeken stoppen. Het bijzondere levensverhaal van de bijna honderdjarige en nog vitale Elly Vleeschhouwer-Blocq werd door Femmetje de Wind opgetekend in het boek Hij noemde me Elly. Zij overleefde de Sjoa. De Limburgse Benoit Wesly bracht een autobiografie uit onder de titel Wat vooraf gaat wordt vervolgd.

Jerusalem Quartet

Aanvankelijk zwichtte het Amsterdamse Concertgebouw voor protesten tegen twee optredens van het gerenommeerde Israëliische strijkkwartet. Na veel uitingen van bezwaar door collega-musici en het publiek tegen het schrappen van de twee geprogrammeerde concerten ging het tweede alsnog door.

Jeruzalem kwartet: Alexander Pavlovsky – eerste viool, Sergei Bresler – tweede viool, Ori Kam – viola, Kyril Zlotnikov – cello

Eroev

Door wegwerkzaamheden aan de A9-snelweg is de eroev rond Amsterdam-Amstelveen ongeldig geworden. In 2009 is de eroev die daarvoor in onbruik was geraakt weer in ere hersteld, zodat het draagverbod binnen het omheinde gebied werd opgeheven. Hoelang het gaat duren, is nog onduidelijk.

Sjoel Amstelveen

In de nabije toekomst zal sjoel Amstelveen worden vernoemd naar rabbijn Ies Vorst z.l. Hij was de grondlegger van die sjoel en heeft zich met veel nesjomme ingezet voor de opbouw van Joods Amstelveen.

Overleden

De in Nederland bekende tv-figuur Jacques d'Ancona, geboren in Groningen, overleed in juli. Zijn vader was Joods, zijn moeder Hervormd. D'Ancona was theaterrecensent en ook voetbalscheidsrechter. Hij was tevens ambassadeur van Herinneringscentrum Kamp Westerbork. In juni overleed op 63-jarige leeftijd Anita Oranje, die 43 jaar gewerkt heeft bij JMW en een goede bekende was voor cliënten en collega's. Jan Otten, de 'koning van de Amsterdamse wallen', is eind mei overleden. De succesvolle ondernemer in de seksbranche had een Joodse moeder en christelijke vader. Van moederskant overleefde niemand de Sjoa, op een tante na. Eind mei stierf Willem van Toorn, bekend van zijn vertalingen van het werk van Franz Kafka; dat was precies drie dagen voor de honderdste sterfdag van Franz Kafka.

NIEUWS VAN DE SNBN

Reeds eerder heeft u in de Aleh kunnen lezen over de Stichting Nederlanders Buiten Nederland (SNBN). Deze probeert Nederland zo ver te krijgen dat de dubbele nationaliteit de gewoonste zaak van de wereld wordt. Net als in veel andere Europese landen reeds het geval is. De SNBN heeft het inmiddels voor elkaar gekregen dat Nederlanders in het buitenland kunnen stemmen voor de Eerste Kamer, waarvoor zelfs de Grondwet moest worden veranderd. Voor andere speerpunten kunt u de website raadplegen. www.snb.nl

Onlangs zijn de drie vertegenwoordigers van de SNBN in Israël op bezoek geweest bij de nieuwe ambassadeur van Nederland in Israël mevrouw Marriet Schuurman. Het ging om een kennismakingsgesprek plus dat is gesproken over Nederlanders die ongewild hun Nederlandse nationaliteit zijn kwijtgeraakt. De ambassade is op de hoogte gebracht van drie gevallen, die bij ons bekend waren. Voor de betrokkenen is echter weinig hoop o.a. door de lange tijd die is verstreken en het opnieuw moeten volgen van de procedure, die ze al eens tevergeefs hebben gevolgd. Dat laatste werkt ontmoedigend. Waarom opnieuw beginnen met iets dat al is gedaan? Ook de oorlog maakt het lastig: ten minste een van hen is 'ontruimd' vanuit een kiboets in het noorden en kan niet bij haar papieren. Het veroorzaakt in de praktijk, dat men afhaakt.

Als u onverhoopt ook hoort tot degenen die ongewild hun Nederlandse paspoort zijn kwijtgeraakt dan kunt u zelf opnieuw de procedure starten. Lukt dat niet of loopt het vast? Dan kunt u zich tot ons wenden. Ook mensen van wie de bankrekening in Nederland ongewild werd opgezegd en mensen die moeite hebben met de Nederlandse bureaucratie en maar niet verder komen, kunnen contact met ons opnemen. Niet dat wij alles kunnen oplossen, maar het is van belang dat het bij de SNBN terecht komt, zodat deze gevallen kunnen worden meegenomen in eventuele SNBN-acties per onderwerp. Zie verder de website: www.snb.nl

Marina de Leeuw marinasbn@gmail.com

Harry Polak polakharry@gmail.com

Chaya Brasz chayabrasz@gmail.com

DIT ZIJN ONZE NAMEN IN HET HEBREEUWS

Naftaly Godesh Tal'or heeft de twee, eerder in Aleh gepubliceerde naamswijzigingen van Nederlandse Joden in Israël, samengevoegd met zijn eigen verzameling. Eli Dasberg's bijdrage verschijnt hieronder in rood, Ze'ev Bar in groen en Naftaly Godesh Tal'or zelf in zwart. Meer namen en ook correcties zijn welkom via godesh@inter.net.il [Red.]

Eli Dasberg - "Jediot" - januari 1969 - Irgoen Olei Holland

Ze'ev Bar - "Wandelende namen" - juni 2016 - Nederlandse Kring voor Joodse Genealogie

Naftaly Godesh Tal'or 2023

	Aa	Agam	אַגַּם	(aa; "agam" = meer (waterplas
	Aa	Ya'acoba	יַעֲקֹבָא	vader's naam "Jacob Aa"
van	Adelberg	Sàgjie	שַׁגִּיָּא	Sagie" = verheven"
van	Adelsbergen	Uriel	אוּרִיאֵל	vader's hebr. naam
	Aluin	Alon	אַלוֹן	a-l-n; klank
van	Amerongen	Amram	עַמְרָם	a-m-r; bijbelse naam
van	Amerongen	Arnon	אַרְנוֹן	a-r-n-n; naam van rivier
	Andriesse	Bar Asher	בַּר אֲשֵׁר	vader's hebr. naam
	Aptroot	Efrati	אֶפְרָתִי	"a-p(f)-r-t; "van Efrat
	Araten	Ashboren	אַשְׁבוֹרֵן	plat, laag - hint op NL?
	Ares	Erez	אֶרֶז	klank
	Aronson	Ben Aharon	בֶּן אַהֲרֹן	vert. zoon van Aron
	Augura (Augurkie)	Ogira	אוּגִירָא	klank
	Augura (Augurkie)	Eldor	אֶלְדֹּר	
	Augura (Augurkie)	Ofir	אוֹפִיר	
	Barmes	Bar-Nes	בַּר-נֵס	klank
	Bartels	Bar Tel	בַּר תֵּל	klank
	Bartels	Bar-Tal	בַּר-טַל	klank
	Bartfeld	Bar	בַּר	"graan, eerlijk, wild"
	Bauernfreund	Bar Efrat	בַּר אֶפְרָת	klank
de	Beer	Diwriyahu	דִּיבְרִיָּהוּ	klank
	Behr	Be'er	בֵּיַר	zelfde naam verschillende betekenis
	Bendien	Ben Din	בֶּן דִּין	zelfde naam verschillende betekenis
van	Blankenstein	Even Zohar	אֶבֶן זוֹהַר	vrije vertaling
	Blazer	Sadan	סָדָן	van balg naar aambeeld
	Boekebinder	Ben Dor	בֶּן דוֹר	(boeke-)b-n-d-r; klank
	Boers	Bo'az	בוּעָז	klank

	Bornstein	Avnon	אַבְנוֹן	
	Boterman	Ben Ami	בֶּן עַמִּי	
	Braunfeld	Shadmon	שְׁדִמּוֹן	
	Buchsbaum	Ben Jishai	בֶּן יִשִׁי	vader's hebr. naam
	Buitenkant	Ben Baruch	בֶּן בָּרוּךְ	vader's hebr. naam
	Cauveren	Avi Tsedek	אַבִּי צְדֵק	
	Citroen	Ceter	סֵטֶר	c-t-r; klank
	Citroen	Cidor	סִידוֹר	klank
van	Coevorden	Orlev	אוֹרֵלֵב	"licht in het hart"
van	Coevorden	Kochba	כוֹכְבָּא	
van	Coevorden	Shim'oni	שִׁמְעוֹנִי	Simons'
	Cohen	Cannah	כָּנָה	letters verplaatst
	Colen	Cohen	כֹּהֵן	
	Colthof	Kol Tov	כָּל טוֹב	zelfde naam verschillende betekenis
	Colthof	Koltov	כָּל־טוֹב	zelfde naam verschillende betekenis
	Coronel	Koren	קוֹרֵן	k-r-n
van	Creveld	Sadéh	שָׂדֵה	veld
	Cutzien	Chazon	חָזוֹן	klank
	Dasberg	Dvir	דְּבִיר	d-b(w)-r; allerheiligste
	Dasberg	Tidhar	תִּדְהָר	bijbelse boom
	Davids	Bar-David	בַּר-דָּוִד	David's zoon
	Davids	David	דָּוִד	
van	Delft	Shim'oni	שִׁמְעוֹנִי	vader's naam
	Denneboom	Nevo	נְבוֹ	Denneboom
	Denneboom	Oren	אוֹרֵן	vertaling
	Deutsch	Cheruti	חֶרֶטִּי	
van	Dijk	Alexander	אַלְכְּסַנְדֵּר	
	Duizend	Dothan	דּוֹתָן	
	Durlacher	Dor	דוֹר	eerste letters
	Einhorn	Arnon	אַרְנוֹן	klank
	Elte	Elata	אַיִלְתָּה	klank
van	Essen	Assan	אַסָן	klank
van	Esso	Ben Ásá	בֶּן אֶסָא	klank
	Evers	Ben Pèrach	בֶּן פְּרַח	naar moeder's naam, Bloeme
	Feraro	Barzilai	בַּרְזִילִי	vertaling smid uit Italiaans als ijzerman
	Flesschedrager	Peleg	פֶּלֶג	letters

	Frankenhuis	Paz	פָּז	
	Frankenhuis	Morag	מורג	
	Friedler	Shalvi	שָׁלְוִי	vrije vertaling
	Friedman	Eshel	אֶשֶׁל	
	Friedmann	Ben Haim	בֶּן חַיִּים	naar vader's naam
	Frühling	Shachar	שַׁחַר	vrije vertaling
van	Geens	Gonen	גוֹנֵן	eerste letters
van	Gelder	Ben Cheled	בֶּן חֶלֶד	ch-l-d; klank
van	Gelder	Ben Dror	בֶּן דְּרוֹר	
van	Gelder	Ge'al Dor	גְּאֵל דּוֹר	klank
	Gerlich	Ben Gera	בֶּן גֵּרָא	eerste letters
	Godschalk	Gadot	גָּדוֹת	
	Godschalk	Gódèsh	גוֹדֶשׁ	eerste letters
de	Goede	Ben Towim	בֶּן טוֹבִים	vertaling
	Gokkes	Choekat	חוקת	klank
	Goldberg	Har Paz	הַר פָּז	vertaling
	Goldman	Gil'ad	גִּלְעָד	eerste letters
	Gomperts	Gomè	גֹּמֵא	eerste letters
	Goudekete	Dèkèl	דֶּקֶל	laatste letters
	Goudsmit	Gilai	גִּילָאִי	
	Goudsmit	Zehavi	זֶהָבִי	vrije vertaling
	Goudsmit	Telem	תֵּלֵם	
	Goudstikker	Gidron	גִּדְרוֹן	
	Grajower	Ge'al'el	גְּאֵלְאֵל	
	Groenman	Golan	גוֹלָן	
de	Groot	Atsmon	עֶצְמוֹן	vrije vertaling
de	Groot	Sàgí	שָׁגִיא	vrije vertaling
	Grootkerk	Ga'aton	גַּעְתּוֹן	
	Grootkerk	Granit	גְּרָנִיט	
	Grunebaum	Oren	אֶרְנָא אֶרְנָא	vrije vertaling
	Haendel	Eldan	אֶלְדָּן	klank
	Hamburger	Amboger	עֶמְבוֹגֶר	klank
	Hamerslag	Araten	אַרְטָן	
	Hammelburg	Dovrat	דְּבַרְת	
	Hammelburg	Eyali	אֵיִלִּי	
	Hammelburg	Tsuri'el	צוּרִיאֵל	

	Hartog	Harduf	הַרְדּוּף	eerste letters
	Hartog	HarTov	הַרְטוֹב	klank
	Häusler	Ya'oz	יַעוֹז	
	Heidemann	Yadon	יָדוֹן	
	Heijmans	Heman	הֵימָן	klank
	Heijmans	Yarom	יָרוֹם	
	Heilbut	HaShavit	הַשָּׁבִיט	
	Hertz	Har'el	הַרְאֵל	
	Herz	Ben-Lev	בֶּן-לֵב	vrije vertaling
	Hirsch	Alon	אַלוֹן	
	Hirsch	Arzil	אַרְזִיל	
van der	Hoeden	Hod	הוֹד	klank
	Hofstädter	Ofir	אוֹפִיר	
	Ichenhauser	Eshel	אַשֶׁל	
	Israels	Yisraeli	יִשְׂרָאֵלִי	vertaling
	Italiaander	Tal	טַל	Italiaander
	Itzkovitch	Arbel	אַרְבֵּל	
	Jacobs	Elyakim	אֵלְיָקִים	
	Jacobson	Ben Ya'akov	בֶּן יַעֲקֹב	vertaling
	Jerosolimski	Yerushalmi	יְרוּשָׁלַיִמִי	vertaling
de	Jong	Yanai	יַנַּאי	klank
de	Jong	Yinnon	יַנּוֹן	klank
de	Jong	Tse'iri	צֵעִירִי	vertaling
de	Jonge	Dagan	דָּגָן	
	Jungmann	Yir'on	יִרְאוֹן	
	Kahn	Ya'ari Cohen	יַעֲרִי	
	Kallus	Ben Ya'acov	בֶּן יַעֲקֹב	
	Kalman	Ben Dror	בֶּן דְּרוֹר	
	Kamp	Inbar	עִנְבָר	
	Kanes	Canes	כַּנֵּס	zelfde naam verschillende betekenis
	Kapelovitz	Eshed	אַשֶׁד	
	Karo	Kra	קְרָא	zelfde letters
	Kauffman	Kadmon	קַדְמוֹן	
	Kirsz	Lanir	לָנִיר	
	Klafter	Eyal	אֵיִל	
	Kleerkoper	Bar Daroma	בַּר דְּרוֹמָא	

	Kloppenburg	Ya'iri	יאִירִי	
	Kluger	Navon	נָבוֹן	
	Knorringa	Keynan	קֵינָן	
	Koch	Kochba	כּוֹכְבָּא	
	Korn	Koren	קוֹרֵן	zelfde letters verschillende betekenis
	Kransen	Caran	קָרַן	eerste letters
	Kretz	Keren	קֶרֶן	eerste letters
	Krukziener	Chazon	חֲזוֹן	van ziener naar visioen
	Landsberg	Shiloh	שִׁילֹה	
	Lange	Ben Gal	בֶּן גַּל	
	Langsam	Barak	בָּרַק	langzaam wordt snel ("barak" = bliksem)
	Laufer	Ben Dori	בֶּן דּוֹרִי	
	Leefsma	Lev	לֵב	eerste letters
	Leefsma	Lotan	לוֹטָן	
de	Leeuw	De Leo	דֵּה לֵיאֹו	klank
de	Leeuw	Dolav	דּוֹלָב	zelfde letters
de	Leeuw	Dolev	דּוֹלֵב	zelfde letters; "dolev" = plataan
de	Leeuw	Lavi	לָבִיא	van leeuw naar leeuw
	Leuvenberg	Lavi	לָבִיא	klank
	Leviticus	Lahav	לֶהֶב	
	Lieber	Naveh	נָאֵוָה	
	Lindenbaum	Alon	אַלוֹן	van lindeboom naar eik
	Lindner	Lahat	לֶהֶט	
	Lissauer	Li'or	לִיאֹוֹר	eerste en laatste letters
	Litten	Lotan	לוֹטָן	klank
	Lopert	Lapid	לִפִּיד	letters
	Lorsch	Bezek	בֶּזֶק	
	Machielse	Michaeli	מִיכָאֵלִי	
van	Meer	Agmon	אַגְמוֹן	van meer naar meertje
	Melkman	Michman	מִיכְמָן	klank
	Menko	Man	מֵן	eerste letters
de	Miranda	Amir	עֲמִיר	
	Moed	Mo'ed	מוֹעֵד	zelfde letters verschillende betekenis
	Mogendorff	Magen	מָגֵן	eerste letters
	Mok	Moked	מוֹקֵד	eerste letters
	Mok	Mokyr	מוֹקִיר	eerste letters

	Monnikendam	Chulata	חולֶּטָא	van Waterland naar waterland (Hula)
	Moorlag	Magid	מָגִיד	
van	Moppis	Sarig	שָׂרִיג	
	Mosbacher	Ma'oz	מָעוֹז	
	Moses	Ma'oz	מָעוֹז	
	Mossel	Leshem	לֶשֶׁם	omgekeerde medeklinkers
	Nijhuis	Neve Oz	נֵיה עוֹז	resultaat lokale verbastering
	Noot	Ben Tswi	בֶּן צְבִי	
	Obstfeld	Eshed	אֶשֶׁד	
	Oppenheim	Ofan	אֹפֶן	eerste letters
de	Paauw	Livni	לִבְנִי	
	Pakkedragers	Kédar	קֶדָר	k-d-r
	Pakter	Yehuda'i	יְהוּדָאִי	
	Philipson	Armon	עֶרְמוֹן	
	Pimontel	Paltiël	פֶּלְטִיאֵל	
	Pinas	Pines-Paz	פִּינָס-פֶּז	
	Pinkhof	Afek	אַפֶּק	
	Plas	Pèlès	פֶּלֶס	zelfde letters verschillende betekenis
	Polak	Har'el	הַרְאֵל	
	Polak	Peled	פֶּלֶד	
	Polak	Porat	פּוֹרֵת	
	Pomeranz	Poran	פּוֹרָן	p-r-n
van	Praag	Bar-Pereg	בַּר פֶּרֶג	p-r-g; verschillende betekenis
van	Praagh	Yinon	יָנוֹן	
	Preger	Pri Gal	פְּרִי גַל	
	Premsele	Perath	פֶּרֶת	
	Pronk	Ron	רוֹן	
	Pruijm	Keinan / Kenane	קֵינָן	
	Ratzersdorfer	Ratson	רָצוֹן	
	Raven	Raveh	רָוֵה	
	Reichenberger	Me'iri	מֵאִירִי	
	Reiner	Rinat	רֵינַת	
	Reinhold	Rongil	רוֹנְגִיל	
van de	Rhoer	Ben Dror	בֶּן דְּרוֹר	klank
	Romijn	Ronen	רוֹנִין	klank
	Roodveldt	Admon	אַדְמוֹן	admon" = connotatie van rood"

de	Roos	Klil HaChoresch	כָּלִיל הַחֹרֶשׁ	Judasboom - roze bloesem
	Rosenberg	Razi	רָזִי	
	Rosenberg	Ross	רוֹס	r-z
	Rosenberg	Shoshan	שׁוֹשָׁן	r-o-s
	Rosenberg	Harvered	הַרְוֶרֶד	vertaling
	Rothgiesser	Arad	אַרָד	
	Rotteveel	Israeli	יִשְׂרָאֵלִי	
	Rozelaar	Raz'El	רָזִיאֵל	klank
	Rozendaal	Mishori	מִישׁוֹרִי	
	Rudelsheim	Re'em	רְאֵם	begin en einde
van	Saxen	Sela	סָלַע	
	Schaap	Shachaf	שַׁחַף	zelfde letters, verschillende betekenis
	Schijveschuuder	Shibolet	שִׁבּוֹלֶת	<u>beide als "uitspraak test" gebruikt</u>
van 't	Schip	Shachaf	שַׁחַף	-
	Schleifstein	Leshem	לֶשֶׁם	"leshem" = edelsteen
	Schnittseler	Shenhar	שֶׁנְהָר	
	Shereshevsky	Shashar	שַׁשָּׁר	
	Shonebaum	Ilan	אֵילָן	ilan" - boom"
	Siegel	Sagiv	שָׁגִיב	
	Slijper	Shelach	שֶׁלַח	
van der	Sluis	Bar Ephraim	בַּר אֶפְרַיִם	
van der	Sluis	Shalish	שְׁלִישׁ	s(h)-l-s(h); "shalish" = adjudant, officier
	Snuijf	Nof	נוֹף	
	Sohlberg	Pelley	פֶּלַאי	
	Souget	Shochat	שׁוֹחַט	vertaling jiddish naar iwrit
	Spangenthal	Shatal	שַׁתַּל	sh-t-a-l
	Speijer	Sapir	סַפִּיר	s-p-r; klank
	Spier	Sapir	סַפִּיר	s-p-i-r; klank
	Spitz	Shèfi	שֶׁפִי	s(h)-p(f)-i
	Steinberg	Sela	סָלַע	sela" - rots"
	Stibbe	Stiva	סְטִיבָה	klank
	Stibbe	Atar	עָטָר	
	Stolz	Ga'on	גָּאוֹן	
	Stopper	Shapir	שַׁפִּיר	s(h)-t-p-r; klank
	Straschnow	Nevo	נְבוֹ	
van	Straten	Naweh	נָוָה	

	Straus	Tirosh	תִּירוֹשׁ	
	Swelheim	Eliav	אֱלִיאָב	
	Teitelbaum	Tamari	תַּמָּרִי	"tamar" = dadel ("teitelbaum" = palm)
	Tenenholtz	Timor	טִימֹר	
	Toff	Tov	טוב	zelfde naam zelfde betekenis
	Trachtenberg	Yitschaki	יִצְחָקִי	
	Troostwijk	Chermoni	חֶרְמוֹנִי	
	Vaz Dias	Hadas	הַדָּס	
van der	Veen	Agmon	אֶגְמוֹן	agmon = meertje (waterplas)
van der	Ven	Agmon	אֶגְמוֹן	(agmon = meertje (waterplas
	Visser	Dagani	דָּגָנִי	"dag" = vis
	Vleeschhouwer	Etsion	עֶצְיוֹן	
	Vleeschhouwer	Li'or	לִיאֹר	
	Vleeschhouwer	Pèlès	פֶּלֶס	p(f)-l-s; "peles" = waterpas
	Vleeschhouwer	Sa'ar	סַעַר	
	Vleeschhouwer	Yisra'el	יִשְׂרָאֵל	
van	Vlijmen	Ben Pel'i	בֶּן פֶּלְאִי	p(v)-l-i
	Voet	Efrat	אֶפְרַת	
	Vreedenburg	Tsur	צור	
de	Vries	Ben Paraz	בֶּן פָּרָז	p(f)-r-s
	Vunsch	Shaniv	שָׁנִין	letters verplaatst van rechts naar links
	Wagenaar	Ganor	גַּנְאוֹר	g-n-r; "gan or" = tuin van licht
van der	Walde	Ya'ari	יַעֲרִי	vertaling - ya'ar = woud
	Wallage	Erez	אֶרֶז	
	Wegloop	Gal	גַּל	
	Weisz	Levanon	לְבָנוֹן	
	Wertheim	Wardi	וֵרְדִי	w-r-t; roos
van der	Wielen	Shiboleth	שִׁבּוֹלֶת	
	Wolff	Aluf	אַלוֹף	laatste letters
	Wolff	Ma'or	מָאוֹר	ma'or" = licht"
	Wolffers	Bar-Ze'ev	בַּר-זֵאֵב	vrije vertaling - "zoon van wolf"
	Wurms	Cohen	כֹּהֵן	
	Ziekenoppasser	Ben Ya'akov	בֶּן יַעֲקֹב	"zoon van Jacob" naar vader's naam
van	Zuiden	Dromi	דְּרוֹמִי	"vertaling - "zuiderling
	Zwaneweber	Zanbar	זַנְבָּר	z-n-b-r

Deze foto is van een kunstwerk met plaquette, gemaakt door Robert Cohen z.l. uit Kiryat Tivon. Zijn weduwe, Chava Cohen, wil graag dat het kunststuk ergens goed terecht komt. De afmeting is 1x1 meter. De plaquette is vervaardigd voor een tentoonstelling over kunstenaars, die Elah lang geleden bij een Jom Hasjoa bijeenkomst organiseerde. Voor contact, kunt u het IOH-kantoor bellen. 03-5625611.

IOH - CONTACTPAGINA

IOH KANTOOR

tel: 03-5625611
fax: 03-5625575
IOHolland.office@gmail.com
www.ioh.co.il
www.facebook.com/
IrgoenOleiHolland
POB 872
5510801 Kiryat Ono

LEDEN VAN HET HOOFDBESTUUR

Marion Levkovits-Bamberger

Voorzitter (Dagelijks Bestuur)
MarionVoorzitter@gmail.com

Gideon van der Sluis,
penningmeester
James Loewenstein,
vice-voorzitter, secretaris
Yvonne Ben-Hador
Malka Shamir-de Leeuw
Itamar Engelsman
Sef van Ments

AFDELINGEN

JERUZALEM

iohjerusalem@gmail.com
Voorzitter: **Eliahoe Philipson**
Penningmeester:
Mieke Waterman-Daniels
mirjammieke.daniels@mail.huji.ac.il
Secretaris: **Dini Goldschmidt**
Tel: 050-6748552
Facebook: Irgoen Olei Holland
Jeruzalem

NETANYA-SHARON

Voorzitter: **Yvonne Ben-Hador**
tel: 09-7748007 yb0712@gmail.com
Penningmeester: **Henry Velleman**
tel: 09-7444082
henryve31@gmail.com
Secretariaat:
netanya.sharon2@gmail.com

Itamar Engelsman

itamar.engelsman@me.com
054-4336879

BE'ER SHEVA

voorzitter: **David de Leeuw**
tel: 054-4260792

OUDERHUIZEN

BETH JULIANA

David Raziël 22 | 4681222 Herzliya
tel: 09-9704646 fax: 09-9576529
office@beth-juliana.co.il
www.beth-juliana.co.il

BETH JOLES

Kikar Harakafot 1 | 3474901 Haifa
tel: 077-7374100 fax: 04-8372891
joles@joles.co.il | www.joles.co.il

SOCIALE ZORG

NINI CZOPP

Landelijke sociale zorg voor Shoa
overlevenden en hun partners
tel: 09-9794146 | fax: 077-470209
Galit@nini.org.il
www.nini.org.il
Postadres: PO Box 8112; 4918002
Petach Tikwa

FONDSEN

KEREN MEJOECHEDET

tel: 03-5625611
IOHolland.office@gmail.com

JAD DAVIDS

POB 5207 | 4615102 Herzliya
tel: 054-7600043
davidsfonds60@gmail.com
www.jad-davids.com

NEDERLANDSE OVERHEID

AMBASSADE

Beit Oz, 13e verdieping
Abba Hillel 14, Ramat Gan
POB 1967, 5211802 Ramat Gan
tel: 03-7540777 | fax: 03-7540749
tel@minbuza.nl

VenO - WUV

Bezoekadressen op afspraak:

Nederlandse Ambassade – afd.
VenO Abba Hillel 14 (13e etage)
Ramat Gan. Tel: 03-7540741
Maak de goede keuze in het menu:
toets 1 voor Nederlands; 2 voor
Engels; 3 VenO afdeling. Bereikbaar
maandag t/m vrijdag 9:00-12:00

Andere spreekuren:

Beth Joles Haifa - 077-7374100
Beth Juliana Herzliya - 09-9704646
Jeruzalem - 03-7540741
tel-veno@minbuza.nl

IOH-leden in de VenO

Clientenraad

Rob Coopman
David Eisenmann 08-9761618
Barend Elburg
Elly Maoz-Drukker 09-8998367
Chanoch Mogendorff 052-3990636
Malka Shamir-de Leeuw
052-2700665
Loeki Themans
Ruth Vleeschouwer

OVERIGE ORGANISATIES

AKEVOTH

De genealogische website is nog
te bereiken via:
www.dutchjewry.org

ELAH - Psycho-sociale begeleiding

Yigal Allon 157/941
6744365 Tel Aviv
tel: 03-6910921 fax: 03-6951574
elah@elah.org.il www.elah.org.il

SNBN - Stichting Nederlanders Buiten Nederland

Vertegenwoordigers Israel:
chayabrasz@gmail.com
Marina de Leeuw,
marinaSNBN@gmail.com
harrypolak@gmail.com
www.
nederlandersbuitennederland.nl

Stichting GOED - Grenzeeloos Onder Een Dak

Voor Nederlanders in het
buitenland
www.stichtinggoed.nl/goed

FACEBOOK -groepen

הסו ארגון עולי הולנד
Irgoen Olei Holland Jeruzalem
Dutch Forum Israel
Dutch Jerusalem
Nederlandse vrouwen in Israel
Embassy of the Kingdom of the
Netherlands in Israel

HOI-emailgroep

Vrije discussie tussen leden
onderling.
Geef je op bij:
daviddeleeuw@gmail.com

IOH-mail

https://groups.google.com/u/1/g/
ioh-mail
Sinds 2006 stuurt de IOH via de
IOH-mail mededelingen door voor
de Nederlandse gemeenschap in
Israel.